

Valge Daami suvelavastus:
sellist peaosatäitjat pole me kunagi varem näinud. Lk 5

Jaanus Kõuts:
lapsed tuleb lugema saada. Lk 6-7

VALIMISLIIT OMA INIMESED

kutsub oma nimekirjas kandideerima Lääne-Nigula vallavolikokku!

Tule kandideeri omadega!
Võta ühendust: 506 3960; 5650 2233

Lääneranna vallavalitsus eelistab, et kohalikud noored valivad õppimiseks Lääneranna gümnaasiumi, nagu tegid pildil olevad õpilased.

URMAS LAURI

HARIDUSRAHA

Lääneranna vald nõuab haridusministeeriumilt veerand miljon eurot

Üheksa Eesti omavalitsust esitasid eile haridus- ja teadusministeeriumile nõude, et riik kannaks omavalitsuses elavate, aga teises vallas või linnas koolis käivate laste õppekohtade kulu.

JUHAN HEPNER
juhan@le.ee

Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus näeb ette, et kohalik omavalitsus peab tagama oma lastele õppekoha elukohajärgses koolis. Kui laps õpib mõne teise omavalitsuse koolis, peab koduvald või -linn kandma osa selle kooli tegevuskuludest. 2017. aastal otsustas riigikohus, et see on põhiseadusega vastuolus. Kui omavalitsus on loonud piisavalt õppekohti, on ta oma seadusest tuleneva kohustuse täitnud ja teiste omavalitsuste koolides õppivate laste kulud tuleb katta riigieelarvest.

Omavalitsused mainisid oma ühispöördumises, et riigikohutu otsusest on möödas kaheksa aastat, kuid riik pole kulu vabatahtlikult hüvitanud ega algata-

Üheksa omavalitsuse nõuded ministeeriumile (eurodes)

● Anija vald	420 344
● Kehtna vald	415 239
● Järva vald	87 359
● Lääneranna vald	252 505
● Mulgi vald	135 630,39
● Rakvere vald	1 587 650
● Rõuge vald	322 094
● Vinni vald	555 574
● Kohtla-Järve linn	257 242

ALLIKAS: OMAVALITSUSTE ÜHISPÖÖRDUMINE

nud seadusemuudatusi, mis looks uue, selge rahastusmudeli. Üheksa omavalitsust küsivad nüüd riigilt neli miljonit eurot. Lääneranna valla osa nõudest on 250 000 eurot. Raha nõutakse vahemikus jaanuarist 2018 kuni juuni lõpu-

ni 2025 teistele omavalitsustele makstud summa ulatuses.

Erivajadustega laste arvelt raha ei nõuta

„Selles taotluses ei ole arvestatud neid lapsi, kellel on objektivsetel põhjustel vaja käia teises omavalitsuses, näiteks erivajadusega lapsed. Taotleme riigilt seda kulu, kui õpilane saaks igati käia ka meie valla koolis, aga käib teises omavalitsuses. Selle peaks riik meile hüvitama,” ütles Lääneranna vallavanem Ingvar Saare Lääne Elule.

Küsimusele, kui palju selliseid lapsi on, ei osanud Saare vastata. „See varieerub aastate ja kuude kaupa. Numbrit ma praegu peast öelda ei oska,” lausus ta. Saare tunnistas, et teistes omavalitsustes õppivate laste arv on kasvanud

pärast Lääneranna koolireformi. „Näiteks Virtsu kooli puhul, kus osa vanemaid on otsustanud panna lapse Muhu kooli, meedias kõlunud argumentid ei päde, et neid lapsi ei oodata Lääneranna gümnaasiumisse õppima. Tegelikult lastel on võimalik sõita Virtsust bussiga Kõmsile, mis on kodulähedane kool ja buss peatub kooli ees. Kas peab sõitma kolmveerand tundi Muhu põhikooli, kui lähim kool on kümne minuti kaugusel või Lihulas 25 minuti kaugusel?” ütles Saare.

„Loodame, et kui Lääneranna gümnaasiumi uus õppehoone saab valmis, muudab see ka mõnda trotsist tehtud valikut ja valitakse ikkagi lapsele lähim kool,” ütles Saare. „Kui riik ei reageeri nõudele, varasem kohtuotsus on olemas ja riik üritab sellest möö-

da vingerdada, siis see oleks lihtsalt näotu. Riik võiks mitte enda ja omavalitsuste raha ja aega kulutada ja selle nõude lihtsalt hüvitada. See oleks kummaline, kui olemegi sunnitud kohtusse pöörduma. Riik võiks siin tunnistada enda kohustusi omavalitsuste ees.”

Ministeeriumile tuli üllatusena

„Et esitatud nõude suhtes seisukoht võtta, on tarvis sellega sisuliselt tutvuda,” ütles haridus- ja teadusministeeriumi asekancler Kairi Kaldoja Lääne Elule. Ta lisas, et peale nõude esitajate on vaja suhelda ka Eesti linnade ja valdade liiduga (ELVL), et aru saada, milline on omavalitsuste üldine positsioon selles küsimuses.

„Seadused peavad olema põhiseadusega kooskõlas ning põhikoo-

li- ja gümnaasiumiseaduse (PGS) eest vastutab haridus- ja teadusministeerium, ent hea õigusloome tava näeb ette kaasamise ja huvigruppide seisukohtadega arvestamise. Just sel põhjusel pole õnnestunud üsna pikka aega PGSi vastavat sätet muuta,” ütles Kaldoja.

Kaldoja märkis, et omavalitsused on seni väljendanud soovi jätkata väljakujunenud lahendusega ja omavalitsuste vahel sõlmitud kokkulepetega seni, kuni seadusandlikul tasandil midagi muutub. „Viimati oli meil sel teemal juttu suve hakul. Leppisime kokku, et eestvedajaks saab ELVL kui omavalitsuste esindusorganisatsioon ja uuesti kohtutakse sügisel. Viimast arvestades on nõude esitamine praegu üllatuslik ega ole kuidagi kooskõlas varem räägituga,” ütles Kaldoja.

Lihula alajaam ühendati kõrgepingevõrguga

Eesti põhivõrku haldav Elering ühendas Lihula alajaama Harku ja Sindi vahelise 330kilovoldise (kV) kõrgepingeliiniga.

„Lihula alajaama ühendamine Harku-Sindi 330 kV liiniga mõjutab kõige rohkem Lääne-Eestit, samuti Saare- ja Muhumaad. See tuleneb sellest, et Lihula on üks tähtsamaid sõlmpunkte, mille kaudu on tagatud saarte elektritoide. Uue ühenduse kaudu sai Lihula alajaam kaks täiendavat olulist liiniühendust, mis suurendab piirkonna varustuskindlust ja suurendab elektrivõrgu

Lihula alajaam ühendati 330 kV kõrgepingeliiniga.

AVAR ÕEPA

labilaskevõimet,” ütles Eleringi kommunikatsioonispetsialist Kätlin Klemmer Lääne Elule.

Lihula praeguse 110 kV alajaama kõrvale kerkiv uus, ligi 34 miljonit eurot maksev 330 kV alajaam saab valmis aasta lõpuks. „Täpsemalt võimaldab uue alajaama ehitamine 110 kV võrgus olevate võimsuste viimist 330 kV transiitvõrku. Seega väheneb põhja-lõuna suunal transiitvoogude mõju läbi Lääne-Eesti 110 kV võrgu. Suurem liinide labilaskevõime võimaldab uute taastuenergia tootmiseladmete või võimalike

suurtarbijate ülekandevõrku liitmist. Investeeringu tulemusena suureneb võrgu labilaskevõime ja töökindlus, uueneb vananenud võrk, likvideeritakse pudelikaelad ning vähenevad elektrikaod. Samuti kasvab tormikindlus,” märkis Klemmer. Alajaama ehitab Connecto Eesti. ELI taaste- ja vastupidavusrahastu toel on pooleli veel mitu Lääneranna kanti puudutatavat projekti.

Praegu on käimas Lihula-Virtsu liini rekonstrueerimine ja uue 110 kV liini ehitamine Rõuste-Virtsu suunal. „Kolmveerand Rõuste-

Virtsu liini on valmis. Lihula-Virtsu liinil mastide vahetused käivad, umbes 40 protsenti on seal vahetatud. Täiendavalt tehakse sama projekti käigus teisel Lihula-Virtsu liinil gabariitide suurendamist ja see töö on peaaegu valmis. Lihula-Virtsu liini valmimise tähtaeg on tuleva aasta juuni ja Rõuste-Virtsu tähtaeg mai lõpp,” ütles Klemmer. Neid objekte ehitab Connecto Infra AS. „Gabariitide suurendamine ja uute liinide ehitamine aitab tõsta nende liinide labilaskevõimet.”

JUHAN HEPNER

● JUHTKIRI

Mis saab lastest?

Lääneranna vallavalitsus nõuab koos kaheksa teise kohaliku omavalitsusega, et riik maksaks kinni nende õpilaste peale kuluva raha, kes õpivad omal soovil mõne teise omavalitsuse koolis. Ühelt poolt võib mõista omavalitsuse hoiakut, et miks tuleks anda raha teisele vallale, kui koolikohad on koduvallas olemas. Lääneranna puhul on näha, et makstakse lõivu viimastel aastatel valda raputanud koolireformile. Näiteks Varbla lastel on lihtsalt geograafiliselt lähemal Tõstamaa kool, seepärast ei sõideta bussiga mitmekümne kilomeetri kaugusele oma valla kooli Lihulasse.

Virtsu puhul tõi vallavanem küll näite, et sealt saaks 5. või 6. klassi õpilased minna mugavasti Kõmssi kooli või hilisemate põhikooliklasside puhul Lihulasse selle asemel, et sõita üle mere Muhumaale. Vallavalitsusel tuleks siin peegliselt vaadata ja kaaluda, miks mõned lapsevanemad on nii solvunud, et valivad ebamugavama lahenduse, kus lapsed käivad koolis parvlaevaga. Teerulli meetodil kulgenud koolireform on jätnud oma jälje. Vallavalitsus võiks mõelda küsitlusele, et saada selgust, miks vanematele kohalikud koolid vastumeelsed on.

Samas tuleb tõdeda, et riigikohus juhtis seaduses olevale vastuolule tähelepanu juba kaheksa aastat tagasi ja haridusministeerium pole suutnud selle ajaga asju joonde saada. Nüüdki tuli ministeeriumile justkui üllatusena, et Eestis on mõned omavalitsused nii kaugemale läinud, et esitasid nõude, mille täitmata jätmisel võib ees oodata kohtutete.

Segadust lisab ka see, et linnade ja valdade liit olevat justkui andnud ministeeriumile märku, et teema arutamisega polegi nagu kiiret. Kas suurtel linnadel on üldse huvi praegust olukorda muuta?

● TEISED LEHED

Tiblasid ei külvata ega künta, nad kasvavad koos teiste tibladega

ERR. Tundub, et paljudele eestlastele on „venelane” ja „tibla” muutumas sünonüümideks. Aga see pole kaugeltki nii, sest tibla on kultuuritu ja pahatihti agressiivne venelane. Tiblasid eestlased vihkavad ja neid häbenevad mõned venelasedki, kirjutab Rene Kundla ERRi kommentaaris.

Kes siis on tibla? Tibla ei ole automaatselt see Eestis elav venelane, kes ei oska eesti keelt. Tibla on venelane, kes ütleb, et tal ja tema lastel pole vaja Eestis elades eesti keelt osata, vaid piisab vene keelest. Arenenum tibla ütleb oma lastele, et vene keelele lisaks tasub õppida ka inglise keelt. Tibla ei ole see, kes ei oska laulda Eesti hümnit. Tibla on see, kes ei tõuse Eesti hümnit ajal püsti, või see, kes kaitseväärtusel rivitusel võtab hümnit laulmise ajal välja oma väikese meheuhkuse. Ehk tibla ei pea olema Venemaa kodanik või halli passi omanik, see võib olla ka Eesti kodakondsuse saanud persoon.

Põhiline tibla tunnusmärk on kodune kasvatus teemal „Koristajal peab ju ka tööd olema”. Kõige kindlam märk toimunud tiblade kogunemisest on, kui märkate kuskil maas hunnikut sihvakakoori. Sellise tibla karmim tegevus on prügi viimine metsa alla. Tunnistan ausalt, et ei kujuta hästi ette seda tegemas eestlast, kuigi ka see rumal komme tundub meile neilt üle tulevat. Tibla on see, kes ei tunnusta fakti, et Nõukogude Liit okupeeris Eesti ja et Nõukogude okupatsioon oli eestlaste suhtes kuritegelik. Tihtilugu loodab tibla sedagi, et Nõukogude Liit taastub. Tibladel on oma kontrollargumendid, et eestlastel oli nõukogude ajal hea elada. Tibla pole loll, talle meeldib Venemaast rääkida, kuid elada ta seal ei taha.

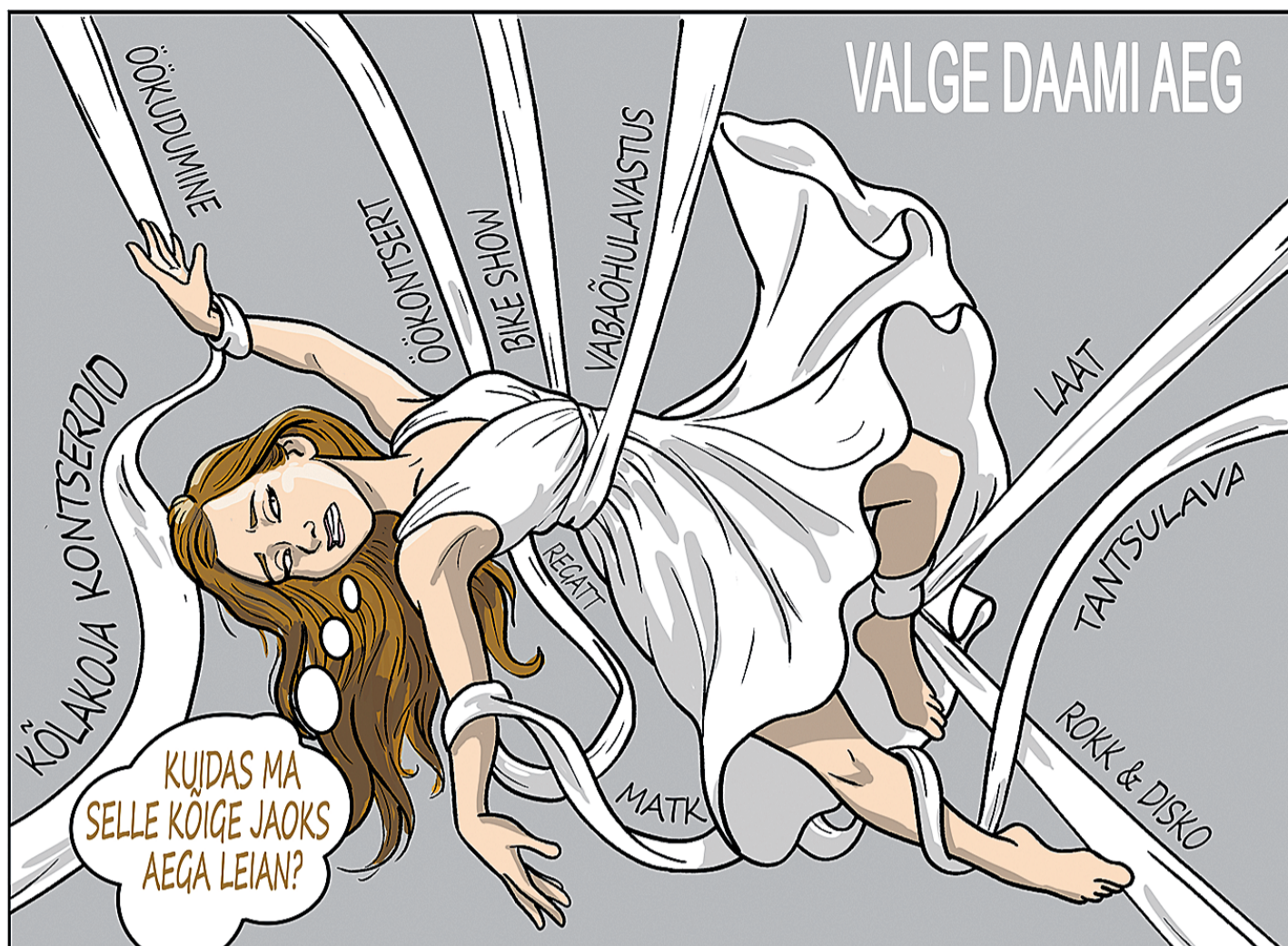
On arutatud, kas „tibla” võib öelda ka eestlase kohta. Ei saa, küll aga võib öelda, et „sa käitud nagu tibla”. Seega – ärme käitume tiblana ja ärme peame kõiki venelasi tibladeks, kirjutab Rene Kundla.

● LAUSELAEN

„Vahest on siiski võimalus, et valimiseni jäänud vähese aja jooksul annab jumal neile, kellele amet on antud, ka mõistuse teha otsuseid linna arengu ja linnarahva heaolu huvides.”

Heino Tamm. Lääne Elu, 7. august

NÄDAL

Tervisekassa pidu kui viimane piisk karikasse

Selle nädala kolmapäeval olid mitmed Reformierakonna ja Eesti 200 juhtpoliitikud ajakirjanike küsimustele vastates tavapäratult entusiastlikud ja rõõmsa olekuga, kuigi jutt oli tõsine. Peaminister soovitas tervisekassa juhatusel ametist lahkuda, haridusminister ütles sisuliselt sedasama.

Arusaadav – ikka teeb tuju heaks, kui kaamera ees ei pea rääkima oma erakonna toetuse rekordmäärast seisust, Euroopa kiireimast hinnatõusust ja pangasaladuse aastaid kestnud rikkumisest, vaid saab olla printsiipaalne ja nõuda kelleltki teiselt vastutuse võtmist. Paraku ei saa see kergendus kaua kesta.

Tervisekassa on Reformierakonda esindava sotsiaalministri Karmen Jollieri valitsemisalas, ta on selle nõukogu esimees. Seda taipas veel enne Kristen Michali ja Kristina Kallase ülesatsumisi avalikkusele meelde tuletada Keskerakonna esimees Mihhail Kõlvart, kes ei hakanud tervisekassa juhtide peale sõnu raiskama, vaid nõudis kohe Jollieri ametist lahkumist. Eestis emotsionaalselt keskkonda arvestades leidlik käik, mis kohe raamistas kogu lossis peetud suvapäevade draama valitsuse järjekordse ebaõnnestumisenähtuse.

Esmapiilgul võiks öelda kaht lihtsat asja. Esiteks – ei ole peaministri asi iseseisva tervisekassa juhatust poliitiliste punktide teenimiseks ametist kangutada. See on lausa halb pretendent. Teiseks – miks ei või tervisekassa oma nõukogu kinnitatud eelarve raames töötajatele suvapäevi korraldada? Kas nad ei peagi oma inimeste motivatsiooni hoidma ja tööandjana hoolivad olema?

Aga tegu pole lihtsa looga. Pole ka ainult Kõlvarti üleskutse see, mis vastutuse tervisekassa „õiglustunnet riivava” peo eest valitsuse õlule seab.

Juba viis aastat räägib üks rahandusminister teise järel, et riigieel-

ANVAR SAMOST
kolumnist

arves ei jätku raha õpetajate palkade tõstmiseks ega lastetoetusteks. Kasvavate ning vaieldamatult vältimatute kaitsekulutuste katmiseks tuleb võtta laenu ja tõsta makse. Käibemaks on jõudnud 24 protsendi tasemele ja tulumaks on uuest aastast sama kõrge.

Ometi on kogu selle aja valitsuses juhtrolli hoidnud Reformierakond soosivalt suhtunud tavalise inimese vaates asjatute ja isegi kahjulike kulutuste tegemisse.

Metsade uputamine, müksatonid ja iga nurga pealt vastu vaatavad reklaamikampaaniad, kus maksumaksjaid õpetatakse nende enda raha eest „õigesti” elama. Kõikvõimalikud moodsad valitsusvälised ühendused, kes tegelikult pea kogu raha saavad valitsuse käest – et siis valitsusele kuuluvate äriühingute investeringuid kohtutes lõputult vaidlustada. Lugematu hulk kommunikatsoonitöötajaid, kes siiski ilma erasektorist suhtekorraldusteenu-seid ostmata oma tööga hakkama ei saa. Ja nii edasi.

Alguses võib see tunduda koomiline ja kutsub ironiseerima. „Raha

● Tavaline inimene saab aru, et riigieelarves on küll raha puudu, aga ometi jätkub seda laias kaares ametnike ja aktivistide lemmikeesmärkidele ja -tegevustele.

on,” olen isegi sotsiaalmeedias märkinud teadete juurde, mis jutustavad roheoskuste arendamise hangetest ja innovatsioonitiimi šerpade praktikumidest. Aga see on traagiline, mitte koomiline. Eriti siis, kui lugeda iga aasta riigieelarve seletuskirja, mis on ametnike käega kirjutatud nii segaseks, et isegi riigikontroll ei saa täpselt aru, kui palju ette nähtud rahast tegelikult ära kulus.

Tavaline inimene saab aru, et riigieelarves on küll raha puudu, aga ometi jätkub seda laias kaares ametnike ja aktivistide lemmikeesmärkidele ja -tegevustele.

Poliitikud on asjadel nii minna lasknud ja nüüd ei maksa imestada, kui valijatel, kes kallinevate hindade juures üha kõrgemaid makse maksavad, saab kõrini. Nii pidigi mõne riigiasutuse pidu lossis ükskord äsja nähtud tormi esile kutsuma, olenemata asjaoludest.

Aga tervisekassa juhatusest patuoina tegemine ei aita erakondadel taastada usaldust, mis arrogantselt nügmiskampaaniatesse raha loopides on kaduma läinud. Vastupidi, enne valimisi läheb see väga kalliks.

Kui ikka teede ehitamiseks ja remondiks raha ei ole, siis ei saa transpordiamet anda välja läikpaberil ajakirja, mida keegi ei loe, ning tapetseerida linna reklaamidega, kus manitsetakse liikluses kuulekalt käituma. Poliitikud, kes ametnikel niisugust tegevust ära ei keela, vastutavad alguses toetuse langusega, aga lõpuks jäävad valimistel parlamendist välja.

Päästjad piirasid Rohukülas õppusel õlitõrjepoomiga ümber Soome lipu all sõitva traaleri.

AIVAR ÕEPA

NELI PÄEVA ÕPPUSI

Päästjad harjutasid Rohukülas reostuse tõrjet

Haapsalu ja Lihula päästekomandod harjutasid neli päeva Rohuküla sadamas laevast tulnud õlilekke piiramist ja kokku kogumist.

KADRI ÕEPA
kadri@le.ee

Harjutuses sõitsid päästjad paadiga sadamas seisva laevani ja piirasid selle sisse aedpoomiga, mis kinnitati mõlemast otsast kai külge. Pärast seda simuleeriti reostuse kogumist veest skimmeriga ehk pealmist veekihti puhastava seadmega. Skimmeriga kogutud

reostus pumbati teises paadis olevasse paaki, tõsteti kraanaga kaldale ja viidi jäätmejaama utiliseerimisele.

Haapsalu päästekomando pealiiku Andres Kaljura sõnul olid õppuses n-ö lekkivana kujutatud laeva omanikud harjutustega kursis, samuti on õppustesse soosivalt suhtunud sadam. „Päästjaid üldiselt võetakse igas ettevõttes

hästi vastu, sest on hea, kui me harjutame ja teame, kuidas ohu korral appi tulla,” rääkis ta.

Õppusel osales korraga üks päästeauto Haapsalust ja teine Lihulast, lisaks Haapsalu komando uus konteinerauto kraanaga ning kaks paati. Lisaks oli kasutusel päästepoomikonteiner, mis mahutab 400meetrise ja 200meetrise poomi ning skimmeri.

„Praegu on kõik läinud plaani järgi. Päris situatsioonis võivad tehnikaga tekkida viperused, aga harjutuses pole seda seni juhtunud,” ütles Kaljura neljapäeval.

Õppus kestis teisipäevast reedeni ja igal päeval sai õlitõkkepoomi paigaldamist ja skimmeri kasutamist harjutada eri komando. Nii said kõik neli komando Kaljura sõnul trennida.

Haapsalus asub päästeameti Lääne regiooni (saared, Pärnu-, Rapla-, Järva- ja Läänemaa) peamine reostustõrjekomando ja Lihulas tugikomando, kelle väljaõpe on sama. Igal aastal on komandodel mitu reostustõrjeõppust: lisaks Rohuküla sadamas poomide merele paigaldamisele harjutavad nad ka voolavas vees reostuse kogumist Kasari jões.

Pitsikeskust tahab remontida kolm firmat

Karja tänaval asuva Haapsalu pitsikeskuse hoone remondihankele tehti kolm pakumust. Haapsalu Linnamajanduse ASI juhatusel liigme Elari Saare sõnul tegeleb hankespetsialist praegu pakumuste kontrollimisega ja hanke protokoll peaks valmima järgmiseks nädalaks. „Seal on siis pärast veel 14 päeva vaidlustamise aega,” lisas ta. Haapsalu linnavalitsusel õnnestus saada tänava riigilt toetust mit-

Pitsikeskus kolib sügisel kaubamajja

Tänavu sügisel algav Haapsalu pitsikeskuse hoone remont tähendab, et seal tegutsevad käsitöönaised peavad kolima järgmise aasta suveni asenduspinnale.

Pitsikeskuse perenaine Mirje Sims ütles, et kolitakse Haapsalu kaubamaja teisele korrusele.

Kolimisega seoses ootab sel pühapäeval peetaval Haapsalu pitsipäeval külastajaid spetsiaalne müügilaud.

„Paneme sümboolse hinnaga müüki asju, mida meil ei ole mõtet kolida ja mida me ei saa ise kasutada, et need leiaksid hea uue omaniku,” rääkis Sims.

Juhan Hepner

mest osast koosnevale projektile, mille käigus luuakse Haapsalu vanalinna kultuurikilomeeter, täiendatakse Mihkli pargi mänguväljakut ja tehakse korda pitsikeskuse hoone. Projekti kõigi osade kogumaksumus on eeldatavasti miljoni euro ringis, millest 60 protsenti peaks katma toetus.

Pitsikeskuse hoone remondiks tehti eraldi hange. Millises vahemikus olid hankele tehtud pakku-

muste hinnad, Saar veel ei avaldanud, aga ütles, et need jäid prognoositud eelarve sisse. „Põhimõtteliselt peaks ehituseks minema,” ütles ta. Remondi algus on plaanitud tänavu sügiseks. „Tahaksime septembris lepingu allkirjastada,” ütles Saar. „Kui kõik kenasti läheb, siis järgmise aasta jaanipäevaks oleks maja korras ja pitsikeskus saaks seal siis uuesti tegutseda.” JUHAN HEPNER

EKA tudengid näitasid Kirbla huvitavamaid leide

Sel nädalal Kirbla kiriku siseviimistlust uurinud Eesti kunstiaкадеemia õppejõud ja tudengid näitasid neljapäeval rahvale huvitavamaid leide.

Suurem osa leidudest oli neid tutvustanud õppejõudude Merike Kallase ja Natali Käsk-Nõgisto sõnul oodatud. Nii leiti pealiskih-

tide eemaldamisel mitut eri tooni krohvi, samuti võlvide lagesid ääristanud maalinguid.

Kuid oli ka paar huvitavat leidu. Näiteks avastati kooriruumi sammastel musta värvi kiht. Põhjus, miks just sellist värvi kasutati, pole uurijatele veel selge.

Teine huvitav leid oli vapp võlvi tipus päiskivil, mis asetseb kiriku oreli kohal. Vapi omanik pole veel teada. Kahel kiriku seinal leiti Saare-Lääne piiskoppide vapid ning Käsk-Nõgisto sõnul võiks eeldada, et need kui kõrgeima kohaliku valitseja vapid on ka kõige kõrgemal kohal. Ometigi asub

seni tundmatu vapp neist kõrgemal. Aastal 1939 krohviti ja värviti kirik seest terveni üle. Selle remondi mõju aga ei kestnud kaua ning Käsk-Nõgisto sõnul on juba järgmise aasta piltidel näha lagunemist. Lagunemise põhjus oli liigniiskus, millega Kirbla kirik on sajandeid hädas olnud. Niiskus-

probleem on hakanud taanduma nüüd, kui kunstiaкадеemia nõuandel soetati kirikule automaatsed aknad, mis avanevad vaid siis, kui õues on õhuniiskus väiksem kui kirikus sees. See võimaldas kirikul kuivada sedavõrd, et tudengid pääsesid tänava siseviimistlust uurima. KADRI ÕEPA

LÜHIDALT

Lihulas sõitis auto järsakust alla

Neljapäeval kell 20 sõitsid päästjad Tallinna maanteele Lihulas, kus sõiduauto oli õnnetult väiksemast nõlvast alla sõitnud ega pääsenud enam tagasi teele.

Juht ja sõiduk õnnetuses viga ei saanud, teatas päästeamet. Kohalikud elanikud ja päästjad aitasid auto teele tagasi ning inimene sai koju sõita. LÄÄNE ELU

Turistide arv juunis kasvas

Läänemaa majutuskohtades ööbis juunis statistikaameti andmeil 14 797 turisti, mis on 16 protsenti enam kui mullu juunis. Ööbimisi oli kokku 22 548, mis on mullusest 3,5 protsenti rohkem.

76 protsenti Läänemaa majutuskohtades ööbinud turistidest olid siseturistid Eestist. 12,6% turiste tuli Soomest, 3,2 protsenti Saksamaalt ja 2,7 protsenti Lätist. Kõigi nende arv tõusis eelmise juuniga võrreldes.

Statistikaameti teatel suurenes majutusasutustes viibinud Läti ja Saksa turistide arv kogu Eestis, kuid soomlaste arv vähenes, nii nagu ka siseturistide arv.

Statistikaameti arvestusse ei lähe kodumajutused nagu Airbnb. LÄÄNE ELU

Ohtlike liikide nimekiri täienes

Euroopa Liidu ohtlike võõrliikide nimekirja täiendati 26 uue liigi võrra, teatas kliimaministeerium. Eestis levivaist võõrliikidest said nimekirja pargitadrad ning kaheaastase katseajaga ka Ameerika naarits ehk mink.

Kuigi Eestis on siseriiklikult pargitatra kasvatamine ja müük olnud keelatud juba 2007. aastast, kehtestati nüüd keeld kogu ELis. Kolm keelustatud pargitatra liiki on vooljas pargitatar (Jaapani kirburahi), Sahhalini pargitatar ja värdpargitatar.

Nimekirjast leiab Soomes ja Venemaal leviva Kanada kopra, keda küll Eestist ei ole veel leitud, kuid kelle tulekut siinsesse faunasse loodetakse määrusega ära hoida, teatas ministeerium.

„Samuti lisandus nimekirja mink, keda tuuakse sageli välja kui üht Euroopa kõige hullumet võõrliiki, kes mõjutab Euroopa naaritsat, aga ka linde ja kahepaikseid. Mingi lisandumine on karusnahatööstuse vastuseisust hoolimata suur samm,” ütles pressiteate vahendusel ministeeriumi elurikkuse kaitse osakonna nõunik Merike Linnamägi. LÄÄNE ELU

PÄÄSTEAMET

Nõval leiti merest surfilohe

Kolmapäeval pärast lõunat sai häirekeskus teate, et Nõva sadamast paistab vee peal hõlviv oranž objekt. Päästjad kontrollisid olukorda nii õhust kui ka vee pealt ning leidsid sadamast kilomeetri kaugusel merest lohesurfikomplekti.

„Politsei andmeil ei ole keegi kadunud. Piirkonda kontrolliti nii merele, õhust kopteriga kui ka kalda äärest,” ütles politsei- ja piirivalveameti pressiesindaja Kerli Soe.

Soe lisas, et leitu asjus pole seni keegi politsei poole pöördunud. „Surfilohe osa anti üle Haapsalu politseijaoskonnale leitud esemena,” lausus ta.

Soe sõnul pole politseile ka tulnud infot, et keegi oleks jäänud kadunuks, seetõttu ei ole Nõval käsil otsinguid. JUHAN HEPNER

Riste Sofie Käär ja Elo Valner seovad põlled ette. Supiteo vahele aetakse juttu ja loetakse luuletusi.

3 X HERMAN PIHLAK

TEATER KUI SUPIKÖÖK

Von Krahli teater pakub Haapsalus suppi

Tuleval neljapäeval tuleb vaatajail teatrisaalis aplodeerida, aurav supikauss põlvedel, nälga keegi ei jää, aga asi läheb tõsiseks, nagu hoiatab kavaleht.

KAIE ILVES
kaie@le.ee

Kõigepealt tuleb supp muidugi valmis keeta. Võibolla väits käte võtta ja sibulat hakkida, silmad vesised. Võibolla ka mitte. Selgub kohapeal, elementaarne. Kõik käib Salme Masso kokaraamatut ainetel.

Tõsi, pealkirja „Lihtsaid toite“ asendab teatriplakatil „Nälg“ ja autoriteks on Masso asemel Riste Sofie Käär ja Elo Valner. Kolm ühes. Täpsemalt kahes. Nad on autorid, lavastajad ja näitlejad.

Küllap kergitab konservatiivne lugeja nüüd kulmu. Et kuidas nii.

Kes nad õigupoolest on, need kaks paarikümneaastast tüdrukut? Hakivad laval köögivilja ja keedavad leent, nagu polekski see teater, vaid supikööök. Sest supp pole metafoor, päriselt keedavad, lobisevad, laulavad, loevad luuletusi ja Koguja raamatut. Ja siis läheb söömaks. Teater või asi.

Von Krahli juht Jaak Prints igatahes ei kõhelnud sekundiki neile teatrisaali pakkumast. Aga ikkagi, kes nad on? Kui Riste Sofie Käär ilmus eesti luuletavasse nagu pisike, aga seda eradam komeet, oli ühtäkki olemas nagu komöödiid ikka ja sai kirjanike liidu Siuru stipendiumi, siis Elo Valnerist ei tea ma sedagi.

„Nälg“

- **Autorid** Riste Sofie Käär ja Elo Valner.
- **Laval** Riste Sofie Käär, Elo Valner, Dora Maria Käär ja Ida Valner.
- Etendus on ilma vaheajata ja kestab poolteist tundi.
- Haapsalu kultuurikeskuses 14. augustil.

ALLIKAS: VON KRAHLI TEATER

Ise nad samuti endast öieti rääkida ei taha. Ütlevad, et pole tähtis. Kui tingimata vaja, siis pandagu kirja, et lavastuse autorid ja etendajad. Ja peale kõige muu, millega ju kah tegeleda tuleb, satuvad nad alatihtu asju kirja panema. Olgu nii, jäägem sellega.

Järgnev põhineb Kääri ja Valneri ühisvastustel: koos sõnastatud, kahekesi kirja pandud ja ära saadetud, pole tähtis, kelle suu ütles või näpud klahve vajutasid.

Kurbmäng, igal pool

Alguses oli tunne, et keegi ei tee neile ja nende sõpradele lavastusi – selliseid, mis räägiksid nende häälega. Käär ja Valner tahtsid teha lavastust neile, kes elavad nendega samas maailmas, varastavad poest oma sõpradele kassitoitu ja kilode kaupa porgandeid ja ikka kipub nälga peale.

Nad nimetavad lavastust kurbmänguks kahes vaatuses, sest see ei kvalifitseeru öieti näidendiks, kontserdiks ega *performance*'iks. Nad kaalusid, kas tituleerida see luuletuseks, hirmipikaks, aga jäid kurbmängu juurde, sest mängitakse ju nagunii igal pool, nii laval kui ka elus. Me aina mängime, ka tõsiste, näljaste, raske- ja kurbade hetkedega.

Ometi läks nii, et „Nälg“ läheb kõigile peale. Prints sõnul on etendused Tallinas antud täissaalidele, sest „Nälg“ on siiras, helge, vahetu ja soe teatritükk. Tõsi, publiku arvu (40–50 vaatajat) määrab supipoti suurus, sest suppi saavad kõik.

Kokaraamatu rännak koju

Tänu täheks on Käär ja Valner saanud vaatajail poeeme, tatart, sõrmeküüne mõõtu klaaspapagoisid ja pahandada. Osa naerab, osa nutab. Võibolla sibula pärast.

Pärast etendus ei kiputa saalist lahkuma – publiku uurimistekstab tubli mitukümmend minutit pärast seda, kui eesriie on langenud. Ja raske on aru saada, millal lõpeb etendus ja algab argipäev.

Nii et läheb korda. Vahest Salme Masso kokaraamatu pärast. Toda teavad ju kõik, kausitais punast suppi kaane peal, petersellitutsu ja hapukooretõrsuga. Küllap teavad kõik ka valget kuldäärega kaussi, on sellisest isegi leent helpinud. Vanaemade riulitest on see rännanud emade, sealt tütarde omasse, olgu või garaaži või vihaga prügimäele.

Tasuta supp tõmbab inimesi ligi, tekitab üllatust, aga ka usaldust. Kellel saaks olla midagi kausitäie vana hea köögiviljasupi vastu?

Mälus püsib see igatahes, päris külmaks ei jäta kedagi. Pealegi on Masso kokaraamatud tihtipeale täielik absurd, mis haakub Kääri ja Valneri loomingu leiduva pooltoobisusega – makaronisupp õunttega, kaljasupp aedviljadega ja muud defitsiidiajastu leiutised, mida isegi Põltsamaa pole sõandanud purkidesse villida.

Poliitilised kokaraamatud, rahvuslikud kokaraamatud, juustu-teemalised kokaraamatud – Kääri ja Valneri sõnul dadaistlik varasalg, mis töötab just seetõttu, et kõigil istuvad need riulis ja sisse pole neisse eales vaadatud. Käär

ja Valner on ning titulevad, et on leidnud sealt lahendusi maailma probleemidele. Teatrisaalis saab teada. Või siis ei saa.

Aga miks just supp? No kuulge! Mis küsimus see on? Tasuta supp tõmbab inimesi ligi, tekitab üllatust, aga ka usaldust. Kellel saaks olla midagi kausitäie vana hea köögiviljasupi vastu? Käär ja Valner kasutavad selle ära: umbes nagu söödaks poolseniilsele perekoerale vorstitüki sisse peidetud ussirohtu. Neile tundus, et publik kuulaks neid meelsamini, kui luule ussirohu ümber oleks supp, kaltsuvaibad, pesunöörid ja raamaturiulid. Ühesõnaga kodu.

Äkki saab sibulat laenata

Millist suppi saab? See sõltub. Eks Masso raamatud ole enam-vähem kõik supid sees, mida keegi vähegi jaksaks välja mõelda. Ka need, mida ei jaks. Publiku õnneks keedavad Käär ja Valner siiski suppi, mis jääb kahe jalaga maa peale. Umbes seesugust nagu kirvesupi muinasjutus, et tsipake kartulit, mõni porgand ja... Äkki saab sibulat laenata? Ja mis seal veel oli? Küüslauk. Sool. Ja armastus.

Esietenduse järel kinkis Müürilehe kultuuritoimetaja Helena Aadli lavastuse autoritele läätsi,

et mäletab näljaaega. Ei oska pakkuda, missugust, kas 1990ndate alguse „süüa ei ole ja teha ei ole ka millestki“ või mõnda teist, aga läätsi ta tõi ja neist tehti suppi. Haapsalus tuleb vaadata, millest keeta. Nagunii sõltub headus sellest, kui suur nälga kellelgi parasjagu on ja kui innukalt publik supiteos kaasa lööb. See on ehk isegi tähtsaim.

Algselt oli kavas „Nälga“ teha ühes Tallinna punkklubis. Nagunii käivat seal bakkaris (nagu autorid ise ütlevad) ehk tagaruumis pidev supijagamine, aga teatrit pole sinna juurde veel pakutud. Käär ja Valner võtsid kampa õed Dora Maria Kääri ja Ida Valneri ning hakkasid asjaga pihta. Siis krabas neil kratist kinni Von Krahl ja nad sattusid päris teatrisse, päris arvustajate, lavastajate ja näitlejate keskele. Ise ka ei tea, kuidas. Ja et kõik ausalt ära rääkida, olgu siia kirja pandud ka lavastuse sõnum.

Et ei ole mõtet vinguda. Ja alati tuleb oma supp ära süüa. Nagu Koguja raamat, seab „Nälg“ kõige argisema ja kõige erilisema ühte pisikesse sibulahaisulisse tupp, paneb jumala põrandat pühkima ja inimese maailma looma.

Ja kui need tööd tehtud saavad, võib puhaste kätega koos lauda istuda.

● VALGE DAAMI LAVASTUS

Ribadeks kulunud legend õnnestus ellu äratada

Legend keskaegse linnuse müüri surema jäetud tütarlapses mõeldi sajand ja enam aega tagasi välja turistide meelitamiseks.

ANDRUS KARNAU
Postimehe ajakirjanik
info@le.ee

Haapsaluga sarnase loo leiab pea-aegu iga Eesti- ja Liivimaa kindluse kohta. Mõnes kohas oli elusalt müüritud neidiseid isegi rohkem kui üks, tosin või rohkemgi. Õnnetu armastuse lugu köidab inimesi. „Romeot ja Juliati” lavastatakse aina uuesti ja uuesti, et leida oma tõlgendus.

Tänavuse lavastuse pealkiri on õige lihtne – „Valge Daam”. Lavastaja nimi on peidetud, ainult teadajate käest võib kuulda, et vastutus langeb Endla teatri videokunstniku Argo Valdmaa õlgadele. Kes on näinud Pärnus lavastust „Heluse keeles”, sellele olid mõned Haapsalu linnusemüüri nähtud kujundid tuttavad.

„Valge Daami” tegijate siht on leida loole visuaalne ja kehaline väljendus, loobudes traditsioonilistest võtetest, hobustest ja lärmavaid joodikuid mängivaist näitlejast. Tantsulavastuse keel ja vorm võivad olla raske-moista, teisalt annab kohtumine tundmatuga vaatajale palju enam võimalusi tõlgenduseks. Kaikaga vehkida on lihtne, palju keerulisem on rippuda maa ja tae vahel ning sealt vaikides kehakeelega sõnumit öelda.

Teine oluline osis on valgus- ja videosõu. Augusti sumedas öös mõjuvad pimeduse piiril joonistuvad pildid kutsuva ja originaalsena. Valdmaa koos Antti Aalmaaga, kes on samuti Endlas videomeister, korraldavad Pärnus Öövalguse-nimelist valgussõude festivali. Kogemusi ja teadmisi, kuidas publikut haarata, peaks neil jätkuma.

Rokiklassika töötlused

Kolmas osa tänavuses lavastuses on muusika – rokiklassika töötlused. Fonogrammilt märgitud muusikale laulavad peale Pärnust pärit Jete-Pauline Ollep ja haapsallane Antti Kammiste. Ilmselt on viimane ka muusikalise tausta looja ning sissemängija, kuiigi jällegi – infot selle kohta ei leia. Lavastus algas loomulikult The Beatlesi loo „All You Need is Love” töötlusega Ollepi esituses ning kulmineerus Pink Floyd psühhedeelse viisidega. Kammiste oli osanud lugedes märgata varje ja valgust, mõnda oli algul raske ära tunda üllatava töötluse tõttu. Aastakümneid vanad lood mõjusid värsketena.

Tänavuse lavastuse peategela on akrobaadid Grete Gross

Grete Grossi andekus päästab lõpuks kogu lavastuse.

JUHAN HEPNER

ning Jaakko Repola. Mõlemad on õppinud Lahti tsirkusekoolis. Soomest pärit Repola elab juba mitu aastat Pärnus, kus tal on koos kunagise koolikaaslase ja nüüdse elukaaslase Ireen Peegliga tsirkusekompanii. Valdmaaga seob neid koostöö valgusetenduste andmisel.

Grete Grossi ambitsioon on suurem kui lihtsalt olla osav akrobaat. Ta on peaaegu kaks kolmandiku oma umbes 30aastasest elust kulutanud kangakiigeli trikkide õppimisele. Gross ise nimetab kahest kangast vahendit pilvekiigeks. Tema võimekust sel end väljendada võib liialdamata võrrelda pilvebaleriini omaga. Kahe akrobaadi, Repola ja Grossi võrdluses joonistus eesmärki ja oskuste erinevus ilusasti välja.

Kui Repola eelistas tehnilist esitust, siis Grossil lisandus ka emotsionaalne eneseväljendus. Nii avanes vaatajate ees kaks vastandlikku tegelaskuju: rohmakalt rahmeldav toomhärja ning õrnalt ja jõuliselt oma rolli otsiv noor naine, keda lavastuses tinglikult Valgeks Daamiks kutsutakse.

Grossi ja Repola ning neile sekundeerivate T-Stuudio õppurite koostöö lubaks luua mõjuka ja haarava tantsulavastuse. Paraku pudeneb umbes 50 minutit kestev lugu üksikuteks numbriteks. Tervikut, millel algus ja ots, ei sündinud.

Kõige suurem probleem oli vaataja tähelepanu, pilgu juhti-

mine. Kui korraka paiskub välja laserite ja valgusjooniste kahurvägi, samal ajal seisab eeslaval valgusvihku tõstetud laulja ja tema taga veel tantsutrupp, siis peategelastest akrobaadid jäävad nende varju. Õigupoolest matavad lavastuse elemendid üksteist, miski ei tõuse esile ja vaataja jäetakse kohmakalt üksi. Domineerib muusika, mis tõttu tekib mulje, et teatri asemel käib hoopis heatasemelise kaverite esituskontsert.

Võõristavad vahetekstid

Võõristavalt mõjuvad vahetekstid. Tagatipuvisandatakse jutustajana toomkiriku seinale tehisaru loodud naisena. Tekst, mida naisepea kujutis müüriinalt esitas, oli samuti ilmselt valminud mõne tekstigeneraatori abiga. Al joonise isikupäratus tappis usutavuse hetkega.

Lavastuse autorite nimekirjas ei märganud koreograafi nime. Tantsud koosnesid üksikute elementidest, tervikut ei sündinud. Pausid on mõjusad ainult siis, kui nad sünnivad õigel hetkel.

Keda vaadata ja mida tähele panna? Eklektiline virvarr rahuldab vähenõudlikku vaatajat, kes võib ahhetada, aga fookus puudub, tähelepanu hajub. Nii püüdis end välja lülitada digitaalsest piltidest ja T-Stuudio tantsijate liikumisest ning otsisin pilguga akrobaate, kes olid kui tuhkatrüüdinud kusagil kõige vähem tähele pandavas kohas, püüdes

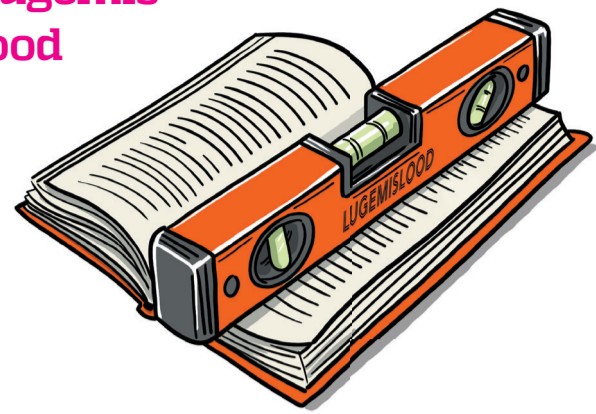
halvasti valgustatuna jutustada vaatajaile armunute lugu.

Grossi andekus päästab lavastuse. Led Zeppeliini „Stairway To Heaven” taustal kõlmas, vokaali laulmas Kammiste ja Ollep, pääseb fookusesse pilvekiik. Tütarlapse müürimise stseeni lootusetus ja traagika jõuab vaatajani viisil, mida pole keegi kunagi varem näinud ega näegi pärast seda nädalavahetust.

Legendi dramaturgiline nõrkus ja eelneva umbes 40 minuti haraline kohmakus on meelet läinud, sest vaatajate ees avaneb imeksandav füüsiline võimekus ja osavus, mida saadab õrnalt puudutav traagilisus. Mida ta otsib ja millele mõtleb, kui pöörleb ja langeb ning tõuseb õhus kahest kangast võrgus meetrite kõrgusel? Mõneks minutiks õnnestub ribadeks kulunud legend ellu äratada, tuua tänapäeva meie praeguse ellu keskele. Kammiste töötlus loob muusika, mis oleks sündinud justkui eile. Grossi loodud Valget Daami pole linnuses varem nähtud, kuigi märgitud on seda lugu peaaegu katkematult 1979. aastast.

Lavastuse suur finaali – Grossi kaelamurdev trikk vaatajate peade kohal – määrab lõpuks õige vähe. Akrobaadi julguses ja võimes üllatada ei kahtle lõpuks enam keegi. Valge Daam on sündinud, et haihtuda kuhugi lossihoovi muldkindlustusi katvate pärnade võradesse.

Lugemis-lood

Aegluse kiituseks

Lääne Elu ajakirjanik Juhan Hepner õppis lugema paar-kolm aastat enne, kui kooli läks. Kuidas, ei tea, aga igatahes istus ta elutoas, söi juustusaia ja luges „Miki-Hiirt” – 1990. aastatel ilmuma hakanud koomiksi järjekordset numbrit. Mälupilt, mis katkeb endas õnneliku lapsepõlve kvintessentsi.

„Miki-Hiirte” aastakaigud on tal tänini alles ning aeg-ajalt otsib ta need välja ja sirvib. Võimalik, et just tollest elutoas juustusaia söömise episoodist saigi alguse Hepneri armastus manga- ehk Jaapani koomiksita vastu. Ta võib kaua ja vaimustusega rääkida „Berserkist” – Kentaro Miura mustvalgest mangasarjast.

Hepneril on see olemas. „Kõik 42 kogumikku, mis inglise keeles on ilmunud,” täpsustab ta. Hepner soovib sarjaga tutvust teha, aga hoiatab, et igatühele ei sobi. A la vajab vanemlikku järelevalvet või võib sisaldada häirivaid episoode. Või kuidas need hoiatused kõlavadki. Ei midagi sündsusetut, aga õrnkest lugejat võib „Berserk” oma brutaalsusega šokeerida.

Enne mangasid ja pärast „Miki-Hiirt” neelas Hepner osa osa järel Tarzani-lugusid – 1920. aastatel Ameerikas ilmunud seiklusjutte, mis jõudsid eesti lasteni samuti 1990. aastatel. Hepnerit paelus saladuslik ja kaardistamata Must Mander, täis kadunud linnu, kuni ta mõistis, et tegelikult pole Aafrika üldse hoomamatu, kõik on kaardile kantud ja kadunud linnu ei ole enam olemas.

Tarzani juurest ulmekirjanduse valda uusi maailmu avastama seilanud, leiab ta ikka ja jälle, et mäng väärrib küünlaid, kuni mõni salasopp on jäänud veel avastamata. Kui autor kõik ära seletab ja maailm üksipulgi selgeks saab, siis huvi lahtub, püsimatut lugeja heiskab purjed ja pöörab paadinina silmapiiri poole, kus terendavad uued, veel avastamata maad.

„Kuni veel päris täpselt ei tea, mis seal nurkades on, niikaua on põnev,” ütleb Hepner. Just sellepärast meeldibki talle Steven Eriksoni „Malazi langenu te raamat” (inglisekeelse pealkirjaga „Malazan Book of the Fallen” (eesti keelde pole tõlgitud)). 1999. aastal ilmuma hakanud (kümnest osast koosneva) sarja kirjutas Erikson valmis tosina aastaga. Maailm ei jäänud toppama nagu „Jää ja tule laul” – R. R. Martini saaga, mille lugejaid autor siiamani narritab, andes juba kümme aastat lootust, et kirjutab lõpuni.

Niisugune asi ärritab Hepnerit hirmsasti, ja keda ei ärritaks. Saad maitse suhu ja kõik jääb pooleli. Ei saagi teada, mis sai.

See ei tähenda, et kangesti rapsima peaks. „Malazi langenu te raamatu” kümnes osa on Hepneril olemas, aga lugemata. Üheksa luges ära, siis tuli paar aastat auku vahele. Ta kavatseb sarja algusest peale uuesti ette võtta ja kõik nukatagused läbi käia, et miski kahe silma vahele ei jääks, sest esimese hooga lööb maailm oma kontinentide, ajaloo, mütolooia, religioonide, rasside ja jumalatega lugeja suisa oimetuks.

Lugemise võlu peitubki Hepneri sõnul aegluses. Filmidega võrreldes on raamatud aeglasemad, mida edasi, seda tempokamad on filmid ja aeglasemad raamatud. Hepner tõdeb, et kergem on minna kiire meelelahutuse teed. Lugemiseks tuleb end kokku võtta, aeglaseks sundida. „Aga pärast on hea tunne,” ütleb ta.

Christopher Tjermani „Jumala sõda” ristsõdade ajaloo lugemise Hepner kümme aastat. „Tekst on tihe, nimesid palju, loedki ühe peatüki ja pead vahet,” ütleb ta. Soovib aga hoopis teise Christopheri, Christopheri Clarki „Uneskõndijaid” – kirjanik Mihkel Muti sõnul on see üks parimaid esimesest maailmasõjast kirjutatud raamatuid üldse.

Sõda pole kunagi paratamatus, vaid juhus või mitu juhus: juhusete kokkulangevus. Ühel hetkel asjad lihtsalt väljuvad kontrolli alt. Nagu ajaloo ikka. „Kõik on juhuse küsimus,” ütleb Tartu ülikoolis ajalugu õppinud Hepner. Juhuste meeevallas olla pole just mugav. Eriti 2025. aasta Euroopas, aga „Uneskõndijaid” loetagu.

KAIE ILVES

KEELETARK

Sõstar – põhjamaade viinamari

Ridalast pärit Jaan Spuhl-Rotalia kirjutas raamatus „Kodumaa marjad” (1898): „Sõstar kui põhjamaade viinamari on just see marjapuu, mida suureviisiliseks kasvatamiseks küllalt ei jõua kiita. Pääle selle on sõstarapõõsa istutamine ja hoolitsemine hõlpus ning kasvami-

ne nii kerge asi, et sellega igaüks hakkama saab.”

Sõstar on läänemeresoome tüvi. Punase sõstra kohta on Lõuna-Eestis öeldud hõrak, kuid ka jaanimari. Veel on kasutusel olnud näiteks hõrakapuhm, harakapõõsas ja harakamari. Saaremaal ja ka Hiiumaal on levinud sõna an(t)s-

per. Haputaigen on Lõuna-Eestis olnud (metsik) punane sõstar: „Mõtsa arak marja om apu taigene” (Karksi). Musta sõstra tavali- seks vasteks Lõuna-Eestis on aga olnud sitik ja selle teisendid, näiteks sitikad ja sitikmari.

Sõstarde, ka sõstrapõõsaste kohta on Saaremaal ja Muhus öel-

dud veel rosinad. Seevastu mage sõstar on sealkandis olnud maamaks ja maarmaks. „Maa maksa marjad on pisised punased, vaad imalad marjad” (Kihelkonna).

Kas õige on aga kirjutada lahku must sõstar või kokku mustsõstar? Sobivad kujud on mõlemad.

MONIKA UNDO

Juhan Hepner.

ANDRA KIRNA

● MAAILMA PARIM TÖÖ

Jaanus Kõuts – ihust ja hingest raamatukoguhoidja

Tänaval või poes tunneb Haapsalu lasteraamatukogu juhataja Jaanus Kõuts end nagu avaliku elu tegelane – iga teine laps ütleb tere või sikutab ema-isa varrukast, et näe, see on raamatukogust.

KAIE ILVES
kaie@le.ee

Kõuts teab kuupäeva täpsusega peast, millal oli ühe või teise kolleegi esimene tööpäev Haapsalu lasteraamatukogus. Temal endal saab homme täis kümme aastat.

Esmaspäeval seisab Kõuts intervjuud oodates raamatukogu trepil, sest kus siis mujal kui raamatukogus juttu ajada. Ta keerab ukse lukust lahti ja siis enda tagant jälle kinni, sest lahti jätta ei saa. „Võiksime muidugi aega võtta, millal esimene laps tuleb,” ütleb Kõuts.

Vasklink lögiseb

Esmaspäeviti on raamatukogu suletud, aga lahtisest uksest oleks mudilased kõpsti sees, ei nemand arvet pea. Nemand tahaks, et raamatukogu oleks avatud seitse päeva nädalas ööpäev läbi. Ja tõesti, tunnupikkuse intervjuu kestel lõgistatakse vana vasklinki õige mitu korda.

Link on tähtis. Sama käepidet käis Kõuts kümme aastat tagasi ise katsumas. Seegi on tal kuupäeva täpsusega meeles: 2015. aasta 3. juuli õhtul. Üks oli lukus. Kõuts teadis, et lukus, aga tuli ikkagi, juba ametis, aga esimese tööpäevani oli suts üle kuu aja aega. „Puudutasin linki, et see saab olema sissepääs uude maailma, kus saab tööd teha,” ütleb ta.

Haapsalu lasteraamatukogu on Kõutsi kolmas laps, töölaps. Esimene on veebiarhiiv, mille loomisest ta 1990ndate lõpust rahvusraamatukogus kaasa löi. Teine on Rocca al Mare kooli raamatukogu, kus ta kümme aastat töötas.

Kas lapsi sünnib veel, ei hakka küsima, sest ega ette tea, aga küsimusele, kus ta kümme aastat pärast arvab end olevat, vastab Kõuts, et Haapsalu lasteraamatukogus. „See on tähtis ja hädavajalik töö,” ütleb ta. Aidata laps lugema ja teda sel teekonnal toetada. Täpselt samal hetkel lõksatabki lasteraamatukogu link esimest korda, Kõuts muheleb ja ütleb: „No näete!”

„Pensionile lähete ka siit?” – „Ma ei näe põhjust teisiti.”

Õnnelik juhust

Ometi oli see juhust, et Kõutsist sai raamatukoguhoidja. Tähtsate asjade puhul kipub nii olema. Kui omal oidu ei ole, siis juhatab juhust õige teeotsa kätte.

Kuigi poisikesest peale kitarri plönninud, teismelisena bändi teinud ja hiljem koos Maie Parriku ning Operatsioon Õga esinenud, jäi ta Viljandi kultuurikolled-

Jaanus Kõuts

- Sündinud 1976. aastal Viljandis.
- Lõpetanud Viljandi kultuurikolledži (raamatukogundus) ja magistrkraad Tallinna ülikoolist (infoteadus).
- Töötanud Eesti rahvusraamatukogus ja Rocca al Mare kooli raamatukogus.
- 2015. aasta 10. augustist Haapsalu raamatukogu lasteosakonna juhataja.
- Abikaasa Iloni Imedemaa juhataja Maarja Kõuts.
- Üks laps.
- Haapsalu Maria-Magdaleena koguduse liige.

ži levimuusika eriala ukse taha – iseõppija, nagu ta oli, naabritüdruk näitas kätte, kuidas pill häälda panna. Läksi Kõuts siis raamatukogundust õppima, sest ei tahtnud kodust ära minna, oli kursusel tüdrukute seas üks kahest poisist. Teine ei lõpetanud.

Kitarri mängib ta siiaamaani. Kaitsnud Tallinna ülikoolis bakalaureuse- ja magistrakraadi, töötanud Rocca al Mare kooli raamatukogu ja koolitanud rahvusraamatukogu töötajad internetti kasutama, ostis ta kümme aastat tagasi kassi. Loom oli üsna kallid, aga juhtumisi oli tal maja. Kõuts kolis sisse. Et siis ühel suveõhtul lasteraamatukogu linki puudutada. Või kuidas selle kassiga nüüd oligi?

● „Kooliraamatukogu fenomen on see, et seal on võimalik jõuda lasteni, kes muidu raamatukokku ei tule. Just neile on vaja kooliraamatukogusid. Tuleb aidata lapsed lugema,” ütleb Kõuts.

„Täpselt nii oligi,” ütleb Kõuts. Haapsalust pärit abikaasa Maarja Kõutsiga endale kodu otsides leidsid nad linnaservas toreda maja. Kõigil fotodel figureeris kass. „Naersime, et kindlasti tuleb kass majaga kaasa, ja tuligi,” ütleb Kõuts. „Ta on meiega siiaamaani.”

Oranži-musta-valgekirju Nana on 12aastane. „Õnnekass,” ütleb Kõuts.

Nagu seeneniidistik

Kui raamatukogundus oli juhust, õnnelik juhust, siis see, et Kõuts töötab Eesti ainukeses lasteraamatukogus, enam juhust ei ole. See on süsteem. Õigemini süsteemi lagunemine. Midagi head ses ei ole.

Haapsalu on üks 1951. aastal Eestis loodud 28 lasteraamatukogust ja ainukesena alles. Või noh, tegelikult ei ole. Juriidiliselt on see lasteosakond. Aga maja on, töötajad on, juhataja on. Nii et ikkagi alles.

„Eesti rahvaraamatukogudest on Haapsalus ainukesena laste-

osakond eraldi oma majas ja see on tegelikult laste jaoks suur asi,” ütleb Kõuts. Kogudes, kus lasteosakonnad on ühendatud täiskasvanute omadega, kipub töö hääbuma: jäänud on ehk lastenurk, vaip maas, aga spetsiaalselt ei tegele keegi. „Pole sellist atmosfääri nagu siin. Siin on paks hubasuse huumusekiht, mis tekib aastakümnetega,” ütleb Kõuts.

Laste- ja kooliraamatukogud, mille eest Kõuts tulihingeliselt võitleb, on nagu seeneniidistik: nähtamatu, aga elutähtis. Just kooliraamatukogu on piimakauss, kuhu nina vägisi sisse pista, et lugemisrõõmu maitse suhu saaks.

„Kooliraamatukogu fenomen on see, et seal on võimalik jõuda lasteni, kes muidu raamatukokku ei tule. Just neile on vaja kooliraamatukogusid. Tuleb aidata lapsed lugema,” ütleb Kõuts.

Koolivõrgureform on pagendanud raamatukogud keldritesse, põõningutele või koridori peale, aga Kõuts ei kaota lootust. Kui lasteraamatukogust kiviviske kaugusel asuv Haapsalu linna algkool remonti läks ja lapsed poolteise kilomeetri kaugusele teise majja õppima koliti, tassis Kõuts aasta otsa sinna uuemat lastekirjandust, et lapsed ei võõrduks. Haapsalu algkooli raamatukogu laenutuste arv neljakordistus selle ajaga.

„Ehk jõutakse lõpuks sinnani, et lapsed on vaja lugema saada, kui tahame iseseisvaid, vastutustundlikke, mõtlevaid ja kaaslastega arvestavaid inimesi kasvata da,” ütleb Kõuts.

Viie rattaga vanker

Haapsalu lasteraamatukogus on viis töötajat. Neist rääkimast Kõuts ei väsi. Eks tal ole õigus ka. Seal töötab Eesti üks paremaid lastekirjanduse tundjaid ja uurijaid Krista Kumberg.

Seal töötab Grete Nootre, kelle käes on käkitegu toksida põõningukambri laetaladesse sada naela, et luua üha uusi maailmu, kuhu kõik Haapsalu lasteaedade põnnid koos kasvatajatega tormi jooksevad. Seal töötavad Erika Ruban ja Hedi Ainsar, kellele on iga argipäev püha ja kes annavad endast 110 protsenti, nagu Kõuts ütleb.

Haapsalu lasteraamatukogu on nagu viie rattaga vanker, aga mitte nii, et sõit lõpeb kraavis. Neljarattaveo asemel on sel viierattavedu. „Ega muidu saakski,” ütleb Kõuts. Üksi ei tee midagi. Viiekesi tehakse küll, jutu- ja meediakuid ja neidsamu teemakambreid.

„Meil ei ole järelelohisemaid,” ütleb Kõuts. „Me usume sellesse, mida teeme. Õhtuks ongi 110 protsenti. Nagu oleks maratoni jooksnud. Lähed koju, lootsutad natuke ja lähed edasi.”

Kurdetakse, et lapsed ei loe, aga Haapsalu lasteraamatukogu

Haapsalu raamatukogu lasteosakonna juhataja Jaanus Kõutsi sõnul on kõige tähtsam laenutamine. Iga ra...

laenutused kargasid paar aastat tagasi lakke, kui lasteaed rühmade kaupa teemakambrites käima hakkasid. Enne seda tõusis laenutuste hulk sama kõrgele siis, kui maja juures avati Iloni aed, ja siis, kui korda sai hoone teine korrus. „See on tore,” ütleb Kõuts.

„Tore” on sõna, mida Kõuts tihti kasutab. Teda kuulates pole kahtlustki, et maailma kõige toredam töö on raamatukoguhoidja oma ja mida kauem seda teha, seda toredam see on.

Värviline aeg

Haapsalu lasteraamatukogus käib keskeltläbi 1300 last aastast. „On püsiseltkonnad, kes käivad iga päev. Aja jooksul need vahetuvad,” ütleb Kõuts. „Igal lapsel on oma aeg raamatukogus käimiseks, siis see ammendub ja tulevad uued lapsed.”

Kõuts meenutab, kuidas raamatukokku tulid 1980. aastatel lastena seal raamatukoguringis käinud. Ringi lapsed, nüüd juba vanemad ja vanavanemad, käisid

värvilise aja eest tänamas. „Meie asi on teha, et praegustel lastel oleksid need lapsepõlve värvilised laigud,” ütleb Kõuts. „Et kui neil endil on juba lapsed, siis nad mäletaks, kui tore oli Haapsalus ja lasteraamatukogus ja ehk kaaluksid ka ise oma perega siia tagasi elama tulla.”

Kõige vastutusrikkam on laenutamine. „Iga raamatukoostajaga võid usalduskrediiti suurendada või vähendada. Peab tundma nii raamatuid kui ka lapsi. Kogemus

amat võib suurendada, aga ka vähendada usalduskrediiti.

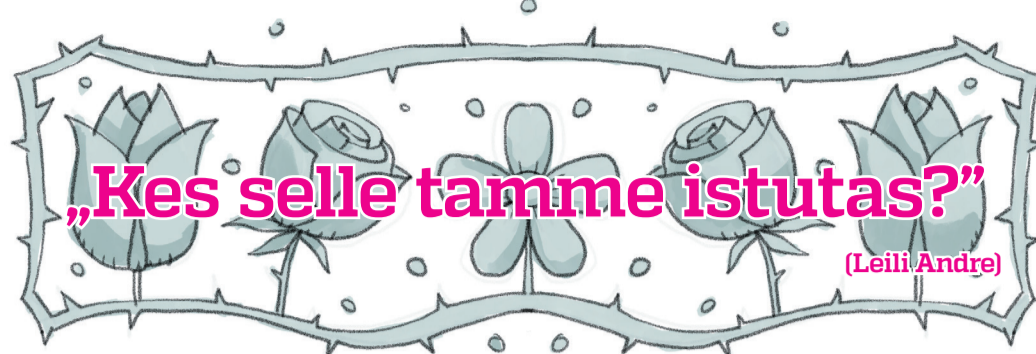
JUHAN HEPNER

tuleb aastatega. Inimene tänavalt ei saa midagi teha," ütles Kõuts. „Ka see on tähtis, et leti taga oleks inimene, kes lapse käest küsib, kuidas läheb või mis trennis ta käib.”

Jalgpallipoistele otsib ta jalgpalliraamatuid ja ratsutavatele tüdrukutele hobuseraamatuid. Mis on ju enam-vähem tavapärane. Aga Kõuts ei pea paljaks tuhenda kaks päeva, et leida midagi kapibaarade kohta, sest raamatukokku tuli poiss, kes kavatses hakata ühte pidama.

● Kurdetakse, et lapsed ei loe, aga lasteraamatukogu laenutused kargasid paar aastat tagasi lakke, kui lasteaiad rühmade kaupa jutukambaris käima hakkasid.

Ja muidugi ei pea Kõuts paljaks mängida lastega valgusfoori või lihasööja taime, aga mitte nii, et tema mõtleb välja ja siis kukutakse mängima. Õige mäng on see, mis läheb käest ära, selline, kus lapsed hakkavad igasugu asju leiutama. „See on tore tunne – olla lastega ühel lainepikkusel, mitte tirda neid täiskasvanu lainepikkusele,” ütles Kõuts, jääb sekundiks mõttesse ja sõnab: „Ei tea, kas see poiss sai endale kapibaara või mitte.” Peab järele uurima.

AIDI VALLIK
hobiaednik

29. osa

Suviste flokside möll

Ma mäletan küll, et kirjutasin juba kevadel floksidest – aga neist kevadel öitsevatest liikidest. Suvistest kõrgetest floksidest polnud siis veel mõtet juttu teha, aga nüüd on, sest nüüd nad öitsevad!

Flokside taimeperekonda *Phlox* kuulub ligemale 60 väga erineva kasvukuju, õiesuuruse ja öitsemisajaga liiki, millest suur osa öitseb kevadel, väiksem osa suve teisel poolel ning osa liike on isegi lausa üheaastased. Näiteks on üheaastane meiegi seemnepoodidest tuttav suvi-leeklill *Phlox drummondii*, mille sordid kasvavad madala padjandina ja on väga värvikirevad. Need vajavad küll aprillikuist ettekülvi tuppa aknalauale või kasvuhoonesse ning peenraste istutatakse noored taimed juba pärast öökülmade möödumist. Kui see natuke tülikas ettekasvatamise moment välja arvata, on nad väga vahva valik kuskile peenraserva, mis näiteks pärast tulvide ära-öitsemist tühjaks kipub jääma. Kasvatasin neid kunagi oma Haapsalu-aias mitu aastat; nad olid hooldamise mõttes küllalt lihtsad ja vähenõudlikud ning mulle meeldis, et mitmes sordiseerias on nende õied veel mitmevärviliselt kirjud. Kuid et nad on siiski üheaastased ja vajavad lisaks ettekasvatamist, tüdinesin neist ühel hetkel siiski.

Suve teise poole aiaklassika, kõrge kasvuga aed-leeklill ehk *Phlox paniculata* on aga minu praeguseski aiast hulga sortidega esindatud. Aed-leeklillede ehk aedflokside sordid jäävad kasvukõrguselt enamjaolt 70 ja 100 cm vahele, kuid tänapäeval võib taimekaubandusest vahel leida ka madalamaid, umbes 40sentimeetrise, ja meetrist kõrgemaidki sorte.

Olen viimastel aastatel just nende madalatega katsetanud, sest selline kõrgus sobib mõnes kohas juba isegi peenraserva või siis vähemalt teise istutusriindesse. Nende kääbikute kasvukuju iseenesest ei erine tavaliste aedflokside omast kuigivõrd. Õied suurtes kohevates õisikutest on sageli küll poole väiksemad, aga ikkagi on neid palju, ja neist moodustub madal värviküllane pilveke peenras esiplaanil on täiesti vastupandamatu. Kuid kääbuskasvuliste flokside hulgas on siiski selliseidki sorte, mille õied oma suuruselt kõrgekasvuliste flokside omadest eriti maha ei jäägi. Ka tunduvad need uued sordid olevat jahukastekindlamad kui meie tavalised, taluaegadest pärit ja aiast aeda levinud kõrged aedfloksid.

Jahukaste ongi aiast flokside kõige tavalisem nuhtlus ja paljud aiapidajad on selle tõttu vahel flokside kasvatamisest isegi loobunud. Seda seenhaigust on raske vältida, kui aed on väike ja tuulevaikne või kui põuasele varasuvele järgneb pikem vihmaperiood. Aga aitab näiteks see, kui kasvatada haiguskindlamaid uusi sorte või valida flokside kasvukohaks aia kõige tuulisem paik. Või siis jälgida hoolsalt floksipeenra niiskusrežiimi ja neid lihtsalt kasta, kui ilm on pikemalt kuivad püüvad. Samuti on abiks, kui juba kasvu alguses taimede peale ja vahele tuhka puistata, neid profülaktiliselt kasta põldosja- või küüslauguleotise või otsekohe haiguse algusjärgus pritsida mõne käsimütigis oleva fungitsiidiga nagu Previcur, Score või Switch. Aga kui taimed võrsed ja lehed juba alt üles välja „jahuga” kattunud on, siis ei pruugi küll enam midagi aidata.

Jahukastele palju vastupidavamad on laigulised leeklilled, *Phlox maculata*'d. Nemadki kasvavad kõrgeks, umbes sinna 90 cm kanti, ja nende õisikud on veel suuremad kui aed-leeklillel, koonusekujulised ja 20–30 cm pikad ning püsivad toas vaasis veel kauem. Kuulsad laigulise leeklille sordid on näiteks väga vara öitsemist alustav (juba juuli alguses) sirelilillide õitega „Alpha”; samasugune varane

linnuk, kuid roosade õitega „Delta”; juuli-keskel öitsemist alustav valge-lillakaspunasekirju „Omega” ja valge-roosatribuliste õitega „Nataša”.

Laigulistel leeklilledel on muidugi jälle oma puudus – et nende õiekobarad on nii suured, võivad nende puhmad vajada toestamist ning seetõttu tuleb jälgida, et nende väetamisega liiale ei läheks. Liigne lämmastik kasvatab nende puhul palju rohelist massi, lükkab öitsemist hilisemaks, siis paisutab jällegi õisikukobarad veel suuremaks, kui need muidu oleks, jättes samal ajal õievarred õrnemaks. Nii et kanakakagraanulid, sõnnik ja igasugune muu lämmastikurohke väetis on hea retsept, kuidas oma laigulise leeklille puhmad lääbakile ajada.

Aed- ja laigulisest leeklillest on aga juba palju vähem tuntud nende mõlemaga üsna sarnane Karoliina leeklill, *Phlox carolina*. Minu teada on temast ka palju vähem sorte maailmas liikumas. Kuid need, mis on, on väga varieeruva kasvukõrgusega nagu aedflok-silgi: on nii 40sentimeetriseid kui ka ligi meetrise kasvukõrgusega sorte. Tema õisik on õhulisem ja lamedam kui kahel eelkirjeldatud liigil ning kuigi tema lehed on kergelt läikivad ja just nagu nahkjad, jätab ta peenras kasvades siiski natuke harrama ja õrnema mulje. Samuti alustab Karoliina leeklill öitsemist suvistest floksidest kõige varem – juba juuni lõpus. Eesti aedades olen kõige sagedamini kohtunud tema madalakasvulise, lillakaroosade õitega sordiga „Bill Baker”, mis jääb mõnusaaks 40sentimeetriseks mütsakaks. Välismaa taimemüüjatelt on aga võimalik tellida tema teisigi sorte, palju kõrgemaid ning teistsuguste õievärvidega. Kuigi, jah, neid ei ole palju.

Need kolm suvist floksi on kõik meie mail külmakindlad ja nende kasvunõuded üsna sarnased. Kõigile neile meeldib palju päikest, aga nad edenevad hästi ka poolvarjus, kuhu päike päeva jooksul ehk neli tundi peale paistab, või siis hõredama puu värele vaarju all.

Floksid ei ole kasvupinnase suhtes eriti nõudlikud. Vaid kiviköva savi, alati märg lamm või lahja ja kuiv liiv pole neile jõukohased. Põua ajal peaks neid kasta, eriti just aedfloksi, mis on jahukastele väga vastuvõtlik. Väetada võiks neid tõesti vaid silmanähtava toitainepuuduse korral, sest liiga palju lämmastikku tähendab aedfloksile suuremat jahukasteriski (lämmastikuliigi meelitat seenhaigusi ligi enamikule aiataimedele) ning laigulise leeklillele hiilenud öitsemist ja toevajadust. Floksidele piisab täiesti, kui nende ümber iga aasta natuke aiakomposti laotame. Ka multsimine meeldib floksidele, sest aitab pinnases niiskust hoida.

Floksid on pikaajalised taimed ja võivad oma kohal rahulikult kasvada mitu aastakümnet järjest. Puhmaste üleskaevamise ja tükeldamise vajadus on käes alles siis, kui taimed öitsemine on vähenenud, kasv tavapärasest madalamaks jäänud või puhmad omavahel nii kokku kasvanud, et enam aru ei saa, kus üks lõpeb ja teine algab. Flokse paljundataksegi peamiselt puhmast jagades. Vahel, kui ei taha tema juurekaava häirida, aga paljundada siiski tahaks, võib juunikuus potis mulla sees juurutada mõne taimed juurekaelalt lõigatud kevadise võrse. Hea hoole korral võtavad need väga ilusti juured alla.

Igatahes on kogu floksidega toimetamine enamasti nii lihtne, et küsimust, milleks floksid, ei peaks kunagi tekkimagi. Teadlikult sorte valides on meil igatahes külluslikku ja lopsakat värvide mängu peenras juuni lõpust kuni sügava sügiseni välja. Ja seda kõike võrdlemisi väikese vaeva eest.

E 11. august

00:05 Hea Karma haigla
00:50 Karen Pirie
02:22 ERR.ee uudised
06:45 Prillitoos
07:40 OP lood. Kangelased kulliside taga
07:45 Maahommik
08:30 Selge pilt
09:00 Eesti nüüd siis Vabariik
09:30 Eesti nüüd siis Vabariik
10:00 Eesti mäng
10:45 La Promesa
11:45 Augustivalgus
13:00 Vahur Kersna. Jäljed tähetolmus
14:00 Tuulepealne maa
14:55 Solsidan
15:20 Uued oed
16:05 Perepidu
17:00 Öne 13
17:30 La Promesa
18:30 Aktuaalne kaamera
18:45 Eesti mäng
19:30 Route 66. Ameerika kahel pool maanteed
20:00 Siin me oleme
20:30 Saaremaal on zoo
21:00 Aktuaalne kaamera
21:25 Sport
21:35 Ukraina stuudio
22:05 Sinu kätes **23:00** Paradiisi järel **23:50** Solsidan

06:30 Rikas Eesti **07:00** Suverepor-
ter+ **07:30** Nutikas Eesti **08:00** Suve ÖHTU! **09:00** Katie Fforde – Sinu kõrval **11:00** Sellest saab meie suvi **12:00** Kuldne pilet **13:00** Kui vana ma olen? **14:00** Hudson ja Rex **15:00** Kuldadektiivid **16:00** Armastuse hind **17:00** Kellele kuulub su süda? **17:40** Mägidoktor **18:45** Täistunni lood **19:00** Suverepor-
ter **20:00** Kuldvillak **20:35** Elamusi täis Eesti **21:35** Papsid **22:35** Vösaga Lähis-Idas **23:05** Kaks Kanget Kagu-Aasias

04:45 TV3 uudised **05:15** Suvesu-
lased **06:00** 6 kangelast **06:30** Leo da Vinci **06:50** TV3 uudised **07:20** TV3 uudised **07:55** Kirgede torm **09:00** Kättemaksukontor **10:00** Su nägu kõlab tuttaval **12:50** Eesti parim pagar **14:00** Kahe-
võitlus **14:30** Rosamunde Pilcher: Lootuse tiivad **16:30** Kirgede torm **17:30** Kättemaksukontor **18:30** Kahevõitlus **19:00** TV3 uudised **20:00** Läbi suve Taaviga **20:30** Jüri ja Grettega külast külla **21:30** Joel Ostrati suur õhtusöök **22:30** Üle ja ümber: Autoga Kesk-Ameerikas **23:30** Miami Vice

07:00 Kirbu-Krants **07:10** Peeter Pikk-kõrv **07:25** Pips ja Popi **07:30** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **07:50** Pörsas Peppa **07:55** Karu Karla **08:05** Pörsas Peppa **08:10** Ella, Oscar ja Huu **08:20** Hei, Kutsa! **08:25** Angelo reeglid **08:40** Ollie ja Kuu **08:50** Hiir Hops **09:00** Lumejänesed **09:25** Kurepoeg **09:40** Georg Udukübara aaria **10:00** Osoon **10:30** Reisile minuga. Läti suvi **10:55** OP **11:55** 31. jaoskond **12:20** 31. jaoskond **12:40** 31. jaoskond **13:05** 31. jaoskond **13:25** Vene-Soome jahedad suhted **14:20** Mister Estonia. Ernst Jaakson **15:30** Operatsioon Ai **16:00** Angelo reeglid **16:10** Väike noid Zouk **16:20** Pödra maja. Eesti Raadio Laste Lauluudio mudilaskoor **16:25** Riuklikud loomad **16:28** Kapten Stella **16:30** Ella, Oscar ja Huu **16:40** Luise ja Oliveri mängud **16:45** Hei, Kutsa! **16:50** Pips ja Popi **17:00** Loomarahva TV **17:10** Kirbu-Krants **17:25** Pörsas Peppa **17:30** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **17:50** Hiir Hops **18:00** Floor paneb reeglid **18:10** Tom Gatesi äge maailm **18:20** Lugalustisõdurong **18:30** Ideefix **18:45** Lucas **18:50** Operatsioon Ai **19:25** Aktuaalne kaamera **19:30** Osoon **20:00** Imeline Maa **20:55** Sissi **21:45** Kunstiskandaalid **22:05** Kodanluse diskreetne völu **23:50** Reisile minuga. Läti suvi

T 12. august

03:10 ERR.ee uudised
06:45 Prillitoos
07:35 Eesti imeline loodus
07:45 Maahommik
08:30 Selge pilt
09:00 Eesti nüüd siis Vabariik
09:30 Eesti nüüd siis Vabariik
10:00 Eesti mäng
10:45 La Promesa
11:45 Augustivalgus
13:05 Siin me oleme
13:35 OP lood
13:45 Tuulepealne maa
14:50 Solsidan
15:10 Sinu kätes
16:05 Perepidu
17:00 Öne 13
17:30 La Promesa
18:30 Aktuaalne kaamera
18:45 Eesti mäng
19:30 Route 66. Ameerika kahel pool maanteed
20:00 Metsavennad
20:30 Sinu uus sugulane
21:00 Aktuaalne kaamera
21:25 Sport **21:35** Ringvaade suvel **22:05** Sinu kätes **23:10** Eesti (täielik ja kontrollitud) ajalugu **23:55** Solsidan

06:30 Suverepor-
ter+ **07:30** Nutikas Eesti **08:00** Kaks Kanget Kagu-Aasias **09:00** Katie Fforde – Meri sinus endas **11:00** Sellest saab meie suvi **12:00** Elamusi täis Eesti **13:00** Kui vana ma olen? **14:00** Hudson ja Rex **15:00** Kuldadektiivid **16:00** Armastuse hind **17:00** Kellele kuulub su süda? **17:40** Mägidoktor **18:45** Täistunni lood **19:00** Suverepor-
ter **20:00** Kuldvillak **20:35** Meie aasta Indoneesias **21:35** Papsid **22:35** Krimi **23:05** Kaks Kanget Kagu-Aasias

04:15 TV3 uudised **05:10** Downton Abbey **06:00** 6 kangelast **06:30** Leo da Vinci **06:50** TV3 uudised **07:55** Kirgede torm **09:00** Kättemaksukontor **10:00** Läbi suve Taaviga külast külla **11:30** Üle ja ümber: Autoga Kesk-Ameerikas **12:30** Joel Ostrati suur õhtusöök **13:30** Kurvist kurvi **14:00** Kahevõitlus **14:30** Rosamunde Pilcher: Armastuse võit **16:30** Kirgede torm **17:30** Kättemaksukontor **18:30** Kahevõitlus **19:00** TV3 uudised **20:00** Suur lotokolmapäev: Rooside söda **21:30** Joel Ostrati suur õhtusöök **22:30** Üle ja ümber: Autoga Kesk-Ameerikas **23:30** D-Tox Piparmünt

07:00 Kirbu-Krants **07:10** Lotte **07:15** Lotte **07:20** Pips ja Popi **07:30** Pörsas Peppa **07:35** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **07:50** Floor paneb reeglid **08:00** Muthihärra Mutik **08:15** Puuonni lood **08:20** Pörsas Peppa **08:25** Angelo reeglid **08:40** Väike noid Zouk **08:50** Hei, Kutsa! **09:00** Lumejänesed **09:25** Putukate suvemängud **09:45** Georg Udukübara aaria **10:00** Osoon **10:30** Reisile minuga. Lanzarote, põlev saar **10:55** OP **11:55** 31. jaoskond **12:15** 31. jaoskond **12:35** 31. jaoskond **12:55** 31. jaoskond **13:20** Arvamusfestival **14:50** Arvamusfestival **15:30** Operatsioon Ai **16:00** Angelo reeglid **16:10** Väike noid Zouk **16:20** Puuonni lood **16:30** Muthihärra Mutik **16:40** Luise ja Oliveri mängud **16:45** Hei, Kutsa! **16:55** Pips ja Popi **17:00** Loomarahva TV **17:10** Kirbu-Krants **17:25** Pörsas Peppa **17:30** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **17:50** Hiir Hops **18:00** Floor paneb reeglid **18:10** Tom Gatesi äge maailm **18:20** Lugalustisõdurong **18:30** Ideefix **18:45** Lucas **18:50** Operatsioon Ai **19:25** Aktuaalne kaamera **19:30** Osoon **20:00** Spioonid ja saladused: superiikide tuumamängud **20:55** Sissi **21:40** Reisile minuga. Lanzarote, põlev saar **22:05** Kalendritüdrukud **23:05** Ukraina stuudio **23:35** Berliin. Lootuse vaksal

K 13. august

06:45 Prillitoos
07:35 Eesti imeline loodus
07:45 Maahommik
08:30 Ringvaade suvel
09:00 Eesti nüüd siis Vabariik
09:30 Eesti nüüd siis Vabariik
10:00 Eesti mäng
10:45 La Promesa
11:45 Augustivalgus
13:05 Elu võimalikkusest maal
13:35 Tuulepealne maa
14:35 IT-vaatlik
14:40 Solsidan
15:00 Sinu kätes
16:05 Perepidu
17:00 Öne 13
17:30 La Promesa
18:30 Aktuaalne kaamera
18:45 Eesti mäng
19:30 Route 66. Ameerika kahel pool maanteed **20:00** Minu meri **20:30** Öhinapõhised Kuubal **20:55** Kultuuri kodu **21:00** Aktuaalne kaamera **21:25** Sport **21:35** Ringvaade suvel **22:05** Sinu kätes **23:10** Päev Lulliga. Luule Komissarov 80

06:30 Suverepor-
ter+ **07:30** Nutikas Eesti **08:00** Kaks Kanget Kagu-Aasias **09:00** Katie Fforde – Diagnoos: armastus **11:00** Sellest saab meie suvi **12:00** Meie aasta Indoneesias **13:00** Kui vana ma olen? **14:00** Hudson ja Rex **15:00** Kuldadektiivid **16:00** Armastuse hind **17:00** Kellele kuulub su süda? **17:40** Mägidoktor **18:45** Täistunni lood **19:00** Suverepor-
ter **20:00** Kuldvillak **20:35** Lenna ja Lauri Ilmaveerel **21:35** Papsid **22:30** Heeringas Veenuse öäl **23:00** Kaks Kanget Kagu-Aasias **23:55** Tuvikesed

06:00 6 kangelast **06:30** Leo da Vinci **06:50** TV3 uudised **07:55** Kirgede torm **09:00** Kättemaksukontor **10:00** Läbi suve Taaviga **10:30** Kilu seljakotis **11:30** Üle ja ümber: Autoga Kesk-Ameerikas **12:30** Joel Ostrati suur õhtusöök **13:30** Kurvist kurvi **14:00** Kahevõitlus **14:30** Rosamunde Pilcher: Armastuse võit **16:30** Kirgede torm **17:30** Kättemaksukontor **18:30** Kahevõitlus **19:00** TV3 uudised **20:00** Läbi suve Taaviga **20:30** Suur lotokolmapäev: Rooside söda **21:30** Joel Ostrati suur õhtusöök **22:30** Üle ja ümber: Autoga Kesk-Ameerikas **23:30** Piparmünt

07:00 Kirbu-Krants **07:10** Loomarahva TV **07:20** Pips ja Popi **07:30** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **07:50** Floor paneb reeglid **08:00** Muthihärra Mutik **08:15** Puuonni lood **08:20** Pörsas Peppa **08:25** Angelo reeglid **08:40** Väike noid Zouk **08:50** Hei, Kutsa! **09:00** Lumejänesed **09:25** Väike motoroller **09:35** Jonn **09:45** Georg Udukübara aaria **10:00** Osoon **10:30** Reisile minuga. Es Vedrà kalju ja Sant Josepi linn **10:55** OP **11:55** 31. jaoskond **12:15** 31. jaoskond **12:35** 31. jaoskond **12:55** 31. jaoskond **13:15** 100 spordihetke **13:20** Mina olen Zlatan **15:00** Vabaduse laul **15:25** Leitutades Eestit **15:30** Operatsioon Ai **16:00** Ernest ja Celestine **16:20** Puuonni lood **16:30** Muthihärra Mutik **16:45** Hei, Kutsa! **16:50** Oodo **17:00** Peeter Pikk-kõrv **17:10** Kirbu-Krants **17:25** Pörsas Peppa **17:30** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **17:50** Hiir Hops **18:00** Floor paneb reeglid **18:10** Tom Gatesi äge maailm **18:20** Ernest ja Celestine **18:35** Mis juhtus siis? **18:45** Lucas **18:50** Operatsioon Ai **19:25** Aktuaalne kaamera **19:30** Osoon **20:00** Lumeleopardid ja sõbrad **20:55** Sissi **21:40** Reisile minuga- César Manrique`i maailm **23:05** Sissi **21:40** Reisile minuga- César Manrique`i maailm **23:05** Kunstiskandaalid **23:30** Jumalamaa

N 14. august

06:45 Prillitoos
07:35 Eesti imeline loodus
07:45 Maahommik
08:30 Ringvaade suvel
09:00 Eesti nüüd siis Vabariik
09:30 Eesti nüüd siis Vabariik
10:00 Eesti mäng
10:45 La Promesa
11:45 Augustivalgus **13:05** Ühe maja lugu **13:35** Tuulepealne maa **14:35** IT-vaatlik **14:40** Solsidan **15:00** Sinu kätes **16:05** Perepidu **17:00** Öne 13 **17:30** La Promesa **18:30** Aktuaalne kaamera **18:45** Eesti mäng **19:30** Route 66. Ameerika kahel pool maanteed **20:00** Ühe maja lugu **20:30** Elu võimalikkusest maal **21:00** Aktuaalne kaamera **21:25** Sport **21:35** Ringvaade suvel **22:05** Sinu kätes **23:05** Alexander Armstrong Islandil **23:50** Solsidan

06:30 Suverepor-
ter+ **07:30** Vösavinkel **08:00** Kaks Kanget Kagu-Aasias **09:00** Katie Fforde – Osa sinust **11:00** Sellest saab meie suvi **12:00** Lenna ja Lauri Ilmaveerel **13:00** Kui vana ma olen? **14:00** Hudson ja Rex **15:00** Kuldadektiivid **16:00** Armastuse hind **17:00** Kellele kuulub su süda? **17:40** Mägidoktor **18:45** Täistunni lood **19:00** Suverepor-
ter **20:00** Kuldvillak **20:35** MasterChef Eesti: kuulsused köögis **22:05** Kuldne pilet **23:05** Kaks Kanget Kagu-Aasias

01:35 Läbi suve Taaviga **02:00** Üle ja ümber: Autoga Kesk-Ameerikas **03:00** Suur lotokolmapäev: Rooside söda **03:55** TV3 uudised **04:50** Downton Abbey **06:00** 6 kangelast **06:30** Leo da Vinci **06:50** TV3 uudised **07:55** Kirgede torm **09:00** Kättemaksukontor **10:00** Läbi suve Taaviga **10:30** Suur lotokolmapäev: Rooside söda **11:30** Üle ja ümber: Autoga Kesk-Ameerikas **12:30** Joel Ostrati suur õhtusöök **13:30** Kurvist kurvi **14:00** Kahevõitlus **14:30** Rosamunde Pilcher: Armastuse võit **16:30** Kirgede torm **17:30** Kättemaksukontor **18:30** Kahevõitlus **19:00** TV3 uudised **20:00** Müstiline Eesti **20:30** Suvesulased **21:30** Joel Ostrati suur õhtusöök **22:30** Üle ja ümber: Autoga Kesk-Ameerikas **23:30** Vaenlasega voodis

07:00 Kirbu-Krants **07:10** Loomarahva TV **07:20** Floor paneb reeglid **07:35** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **07:55** Ernest ja Celestine **08:10** Muthihärra Mutik **08:20** Pörsas Peppa **08:25** Oodo **08:35** Puuonni lood **08:40** Hei, Kutsa! **08:45** Peeter Pikk-kõrv **09:00** Lumejänesed **09:25** Väike motoroller **09:35** Jonn **09:45** Georg Udukübara aaria **10:00** Osoon **10:30** Reisile minuga. Es Vedrà kalju ja Sant Josepi linn **10:55** OP **11:55** 31. jaoskond **12:15** 31. jaoskond **12:35** 31. jaoskond **12:55** 31. jaoskond **13:15** Spioonid ja saladused: superiikide tuumamängud **14:10** Berliin. Lootuse vaksal **14:55** Vabaduse laul **15:30** Operatsioon Ai **16:00** Ernest ja Celestine **16:10** Ollie ja Kuu **16:20** Kõlakoguja **16:30** Muthihärra Mutik **16:40** Väike täitsa suurpoiss **16:45** Hei, Kutsa! **16:50** Oodo **17:00** Peeter Pikk-kõrv **17:10** Kirbu-Krants **17:25** Pörsas Peppa **17:30** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **17:50** Lunnisaar **18:00** Nöbinina **18:25** Tige tigu. Elinor Luik ja Jete Liisa **18:30** Swang **18:45** Muthihärra Mutik **18:55** Muumioru lood **19:20** Taskud laule täis. Maarja Ömblus **19:25** Aktuaalne kaamera **19:30** Osoon **20:00** Unelmaterongireisid Šveitsis **20:55** Sissi **21:40** Reisile minuga. Es Vedrà kalju ja Sant Josepi linn **22:05** Liblikad **23:40** Kodanluse diskreetne völu

R 15. august

00:15 Eesti nüüd siis Vabariik
00:40 Eesti nüüd siis Vabariik
01:10 Route 66. Ameerika kahel pool maanteed
01:45 Perepidu
02:35 Kõigikodanikud
03:07 ERR.ee uudised
06:45 Prillitoos **07:35** Eesti imeline loodus **07:45** Maahommik **08:30** Ringvaade suvel **09:00** Eesti nüüd siis Vabariik **09:30** Eesti nüüd siis Vabariik **10:00** Eesti mäng **10:45** La Promesa **11:45** Augustivalgus **13:05** Ühe maja lugu **13:35** Tuulepealne maa **14:35** IT-vaatlik **14:40** Solsidan **15:00** Sinu kätes **16:05** Perepidu **17:00** Öne 13 **17:30** La Promesa **18:30** Aktuaalne kaamera **18:45** Eesti mäng **19:30** Route 66. Ameerika kahel pool maanteed **20:00** Ühe maja lugu **20:30** Elu võimalikkusest maal **21:00** Aktuaalne kaamera **21:25** Sport **21:35** Ringvaade suvel **22:05** Sinu kätes **23:05** Alexander Armstrong Islandil **23:50** Solsidan

00:00 Tuvikesed **00:30** Harry Wild **01:25** Siberi võmm **02:15** Kelgukoerad **03:10** Lenna ja Lauri Ilmaveerel **04:00** Kuldne pilet **04:50** Postimees **05:20** Kodus ja võorsil **05:50** Kellele kuulub su süda? **06:30** Suverepor-
ter+ **07:30** Vösavinkel **08:00** Kaks Kanget Kagu-Aasias **09:00** Katie Fforde – Armastus mägismaal **11:00** Sellest saab meie suvi **12:00** Súdamesoo **13:00** Kui vana ma olen? **14:00** Hudson ja Rex **15:00** Kuldadektiivid **16:00** Armastuse hind **17:00** Kellele kuulub su süda? **17:40** Mägidoktor **18:45** Täistunni lood **19:00** Suverepor-
ter **20:00** Tahtede täht **22:10** Kook **22:40** Aasia hullult rikkad

01:35 Kutsuge Cobra **11 02:30** Müstiline Eesti **03:00** Suvesulased **04:05** TV3 uudised **05:00** Downton Abbey **06:00** 6 kangelast **06:30** Leo da Vinci **06:50** TV3 uudised **07:55** Kirgede torm **09:00** Kättemaksukontor **10:00** Müstiline Eesti **10:30** Suvesulased **11:30** Üle ja ümber: Autoga Kesk-Ameerikas **12:30** Joel Ostrati suur õhtusöök **13:30** Kurvist kurvi **14:00** Kahevõitlus **14:30** Rosamunde Pilcher: Tähesadu augustis **16:30** Kirgede torm **17:30** Kättemaksukontor **18:30** Kahevõitlus **19:00** TV3 uudised **20:00** TV3 uudised **20:00** Võimalik vaid TikToki **20:30** Eesti parim pagar **21:30** Kuum pirukas **4:** uus generatsioon

07:00 Kirbu-Krants **07:10** Peeter Pikk-kõrv **07:25** Pörsas Peppa **07:30** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **07:50** Muthihärra Mutik **08:05** Lunnisaar **08:10** Oodo **08:20** Hei, Kutsa! **08:25** Hei, Ollie ja Kuu **09:00** Lumejänesed **09:25** Vennad ja õed **09:35** Lapsed ja puu **09:45** Georg Udukübara aaria **10:00** Osoon **10:30** Reisile minuga. Hiir Hops **08:25** Muumioru lood **08:45** Floor paneb reeglid **08:55** Vaba päev. Laulupea **09:00** Jakob, Mimmi ja rääkivad koerad **10:10** Teofrastus **10:25** Laagrilaul. Laulupea **10:30** Nöbinina **11:00** Lumeleopardid ja sõbrad **11:55** Sissi **12:40** Sissi **13:30** Sissi **14:15** Sissi **15:05** Vanemuise suvekontsert **16:35** Ada + Otto **17:00** Suvi Ranaga **18:10** Lucas **18:15** Lucas **18:20** Swang **18:40** Suvelpölv Viljandis **19:05** Koolitants **20:25** **19:20** Pesupäev. Laulupea **19:25** Aktuaalne kaamera **19:30** Üle allpool nulli **20:15** Elu allpool nulli **21:00** Suur Tõll **21:15** Saaremaa ooperipäevad **2025** **22:15** Tüdruk puskkaevad **23:20** John Legend. Baloise Session

Harald tegutseb

20.
osa

OSKAR LUTS

„Tuleb, tuleb rahu ja üksmeel teie majja,” trööstis ema, mu juukseid paitades. „Nüüd tuleb rahu ja üksmeel teie majja – ole julge, mu hää pojakenel!”

„Nojah,” läks korraka elavaks ja pani põlema uue pabrossi härra Saar, „kas maksiski võtta nii traagiliselt seda tühist asja. Kõik on ju jälle hästi. Lõpp hää – kõik hää.”

„Oh jumaluke!” ohkas puruvana tädi, „eks niisuguseid asju ole olnud enamaltki; pole see esimene ega jää viimaseks.”

Nüüd ehk küsid mu kuldne, kust laenasin jõudu, et üldse ära kannatada „niisuguseid asju”, nagu ütles tudisev tädikene ja teised? – Nagu mäletan, tähendasin juba kusagil, et ammutasin jõudu oma tegutsemisest.

Nüüd, sel viimasel ja ühtlasi kõige raskemal tunnil trööstis mind teadmine, et oli ikkagi, ikkagi valmis mu teos, hoolimata paljudest „niisugusist asjust”.

Neid nõrgemaid kohti, mida ei suutnud ümber töötada nüüd,

lootsin parandada pärast... vargsi... kui mitte enne, siis kas või korrektuurpögnal.

Säält... säält sain jõudu... ja leplikku meelt.

Lõunasöögil, mis järgnes sanhedrinile, ja mida oli ootnud härra Saar nii kaua, ei kõneldud enam minust. Ainult naine silmitses mind vaenuliku pilguga... pilguga, mis ei eeldand rahu ja üksmeelt meie majjas. Ei, ka mitte just seda... Mulle näis, et naine polnud sellestki võidust täiesti rahuldatud.

Millest veel? Millest veel, mu kuldne?

Nad tulevad ja lähevad ametlike paberitega... talitavad mu ümber... Üks kirjutusmasin taob mulle tähti otsekui pääaju... Pean lõpetama ruttu, ruttu, sest ikka kõrgemaks kasvab ametlike paberite virn mu ees, mis ootavad täitmist juba täna.

Nii siis...

Järgmisel päeval, pääle sanhedrini, kui tuln töölt, käisin kirjastaja juures, kus leppisime lõplikult kokku käsikirja trükkimise asjus. Siis jooksin

üles, meie kivimaja teisele korrale, võtsin trepiastmeid ikka kolmekaua, ikka kolmekaua, samuti kui neid kord võttis naaber, kuulus advokaat. Tahtsin võtta oma teose ja viia trükikotta... otsekohe... veel samal minutil.

Kuid kirjutuslaua sahtel oli lahti murtud... kirvega, või mõne teise raske terariistaga. Käsi-kiri oli kadunud. Ahjus hõõgus kuhi söelepõlenud paberilehti, tuulesellid irvitasid korstnajas. Ja sääl lähedal seisis mu naine, endine neiü Saar, ja vaatas mulle otsa... mitte just vaenuliku pilguga umbes nagu eile... vaid nii... nii, nagu vaadeldakse karistatud koolipoissi.

Tartus, 1920

Lõpp

• Nüüd, sel viimasel ja ühtlasi kõige raskemal tunnil trööstis mind teadmine, et oli ikkagi, ikkagi valmis mu teos, hoolimata paljudest „niisugusist asjust”.

Kohalikud uudised seitse päeva nädalas

KOOS ON SOODSAM!

Digi- ja paberlehe tellimiseks võtke ühendust meili teel le@le.ee või telefonil **473 7111**.

SUDOKUD

	1		4		7		9	
4		8		1		3		5
		3				5		
	8	5	2		4	9	3	
		6				1		
5		9		4		6		3
	3		5		9		2	

8				1				7
		6				8		
	2		6		8		5	
		8	9		4	2		
	7						9	
		1	2		6	3		
	1		4		7		3	
		4				6		
5				2				4

KUHU MINNA

• VALGE DAAMI AEG

9.–10. augustil Haapsalus. Vt kava: valgedaami.ee.

• TEATER

Haapsalu linnuses: 9.–10. augustil kl 22.22 vabaõhulavastus „Valge Daam”, piletid Piletilevis ja Piletikeskuses.

Haapsalu kultuurikeskuses:

14. augustil kl 19 Von Krahlhi teatri „Nälg”, pilet 18.- Fientas.

• MUUSEUMID

Haapsalu linnuse muuseum E–P 10–18. linnus.salm.ee.

Iloni Imedemaa teemakeskus

E–P 11–18. www.salm.ee.

Haapsalu raekoda

K–P 11–18. www.salm.ee.

Raudtee- ja sidemuuseum

K–P 11–17. www.salm.ee.

Ants Laikmaa muuseum

(Kadarpiku küla, Lääne-Nigula): K–P 11–17. www.salm.ee.

Rannarootsi muuseum

(Sadama 32, Haapsalu) T–L 10–18; P ja E 10–16. www.aiboland.ee.

Rõude muuseum

R–L 12–16, muul ajal ette teatades roudemuuseum@gmail.com, tel 5683 1203, Maie.

Lihula muuseum

on avatud T–L 10–17. E-post: lihulamuuseum@laaneranna.ee.

• NÄITUSED

Haapsalu linnagaleriis (Posti 3): Andres Tali näitus „Valgumine” 31. augustini.

Haapsalu kunstikoolis (Jaani 2):

majagaleriis Kaire Mäe maalinäitus „Ühe unistuse lugu” 24. augustini. Avamine 10. augustil kell 15. Hoovigaleriis Haapsalu fotoklubi loodusfotonäitus „Kui värvid kõnelevad mustvalgelt” 24. augustini. Keldrigaleriis Irma Viidalepa ja Anneli Tammiku „Ma tunnen sind juba 100 aastat” 17. augustini. Galeriid avatud K–P 12–18.

Lihula muuseumis

(Lihula mõis, Linnuse tee 1): Aide Leit-Lepmetsa joonistuste

näitus „Lihula rahvarõivas pliatsi ja paberiga” jääb avatuks septembri lõpuni. Piletita. T–L kell 10–17. Näitus „Läänemaa naise pidulikud rõivad 19. saj lõpus ja 20. saj alguses” jääb avatuks septembri lõpuni. T–L kell 10–17. Näitus „Lihulas sündinud loodusteadlane Wilhelm Konstantin Frommhold Petersen” püsiekspositsioonis. T–L kell 10–17.

Österby sadamarestos

(Österby sadam): Aide Leit-Lepmetsa pitsiliste maalide näitus. Avatud septembri lõpuni T–P 12–20.

• RAAMATUKOGUD

Keskraamatukogu (Posti 3) ja lasteosakond (Wiedemanni 11) T–R 10–18, L 10–15, laenutuspunkt (Kastani 7) suletud.

Uuemõisa raamatukogu

(Ehitajate tee 3, Uuemõisa) K–N 12–13.30, 14–20, L 10–15.

Asuküla raamatukogu

(Mägari küla) T–K 10–18, N 10–16, R 9–15. Iga kuu 2. ja 4. laupäeval 9–15.

Ridala raamatukogu (Kooli 1, Panga küla) E–K 10–18, N 14–19, R 10–14.

www.lib.haapsalu.ee.

Läänemaa vahiühing on pakkunud oma liikmeile ja nende peredele tuge juba 20 aastat.

Oleme tänulikud abi ja toetuse eest.

Läänemaa vahiühing, SEB EE621010220047448013.

Nautige suve koos Lääne Eluga!

Tellimiseks võtke ühendust le@le.ee, helistage 473 7111 või tulge toimetusse aadressil Posti 30, Haapsalu.

OST

Ostan autosid, seisukord ei ole oluline. Tel 553 1989.

MÜÜK

Auto- ja majavõtmete valmistamine, lukkude paigaldus ja müük. Auto-raadiod ja -kõlarid. Autoalarmid. LVL OÜ, Posti 39 (veetorn), tel 473 3247 ja 507 7979.

**HAAPSALU UKSETEHAS
MÜÜB PUITBRIKETTI.
UUS HIND 175.-/alus!
INFO 472 0800.**

PUIT

Vedu hinnas. Müüa kuiva ja märga küttepuud. Pikkus vastavalt soovile. Tel 5666 0431.

Kask ja kuiv puu alates 65.-, transport 3-9 ruumi. Tel 505 5203.

Kuivad pakitud kütteklotid. Vedu tasuta. Tel 5383 9215.

Müüa ehituslikku saematerjali ning voodri- ja põrandalauda. Vedu tasuta. Tel 528 2268.

Müüa küttepuid koos veoga. Info 5687 3966, timberexpert@online.ee.

TEENUS

Developing Ehitus OÜ

Katuste renoveerimine, fassaaditööd, majade ehitus, üldehitus.

Tagame kvaliteedi. Pakume koostööd korteriühistutele.

Tel 5566 1168.

E-mail: info@developingehitus.ee.

Teostame majade, abihoonete ja aedade ehitusi, tänavakivide paigaldust, võtmed kätte lahendused. Dekkan.ehitus@gmail.com. Tel 5632 7955.

Hauaäärste ja -kivide paigaldus. Haudade hooldus ja muud kalmistutööd. Tel 557 3287, Jevgeni.

RETEEP SERVICES OÜ pakub kruntide niitmise täislahendust. Nii ühekorrselt kui ka lepinguga. Töötame kogu Läänemaal. Hinnad alates 25.-/h + KM. Sobib era- ja ärikliendile. **Kontakt: 5667 9965, info@reteep.ee.**

Puurkaevude ja maaküttekäevude puurimine ning projekteerimine. Vee- ja kanalisatsioonitööd ning septikute paigaldus. Rauaeraldus, filtrite paigaldus. Tel 521 7415, 504 2999, www.baltipuurkaev.ee.

Ehitus- ja remonditööd. Katuseehitustööd. Katuse turvatoodete müük ja paigaldus. Vihmaveesüsteemide müük ja paigaldus. Tel 5347 7919.

Fekaalivedu, septikute tühjendamine E-P, ka pühade ajal, tel 515 7000.

Katuste renoveerimine/paigaldus. Plekk-, eterniit-, karg- ja bituumenkatused. Vihmaveesüsteemid, erinevate plekkide paigaldus ja üldehitustööd nii sees kui ka väljas. Saabtehtud OÜ, 5454 0423.

Ohtlike puude raie, võsalõikus ja kruntide puhastus võsast. Helista julgelt ja leiame lahenduse. Tel 5623 0373, Randy.

Rakkekaevude kaevamine, puhastamine, süvendamine, remont, rõngaste vahetamine, kaevumajade ehitus ja käsipumpade remont. Tel 557 4792.

LOOMAD

Sakala linnukasvatus müüb püha-päeval, 10. augustil noorkanu: 6.-, sinise-tumerohelise munejad 9.- (munemist al. sept. lõpp - okt algus) järgmistes Läänemaa bussipeatustes: 8.30 Kullamaa kirik, 8.50 Liivi, 9.15 Martna, 9.45 Parila, 10.05 Haapsalu Tamrexi parkla, 10.30 Taebala, 10.50 Nigula kirik, 11.05 Linnamäe, 11.20 Sutlepa, 11.45 Pürksi, 12.05 Riguldi, 12.30 Nõva, 12.45 Variku, 13.10 Risti Krooningsi tankla. Info 5374 1711.

OTSIN TÖÖD

Otsin majade, aedade värvimistöid, teen ka krohvimis- ja siseviimistlustööd, tel 5637 1399.

TÖÖPAKKUMINE

SA Läänemaa Haigla võtab tööle puhastusteenindaja 0,5 ametikohaga. Töö graafiku alusel. Tööle asumine esimesel võimalusel. CV saata kuni 11.08 aadressil haigla@salmh.ee. Info tel 522 1345.

SA Läänemaa Haigla võtab tööle 0,6 ametikohaga **tegevusjuhendaja**. Tööaeg esmaspäevast reedeni kokkuleppel. Tööle asumise aeg alates septembrist 2025. Info tel 522 1345. CV saata kuni 18.08 aadressil haigla@salmh.ee.

Oru Auto pakub tööd rekajuhile (poolhaagisega Scania) Eesti piires. Info auto@oruauto.ee. Tel 5662 6455.

KINNISVARA

Müüa remonti vajav 4-toaline korter Jöödres (II korusel). Täpsem info telefonil 5566 3485.

Toimetus kuulutuste sisu eest ei vastuta.

**Toimetus
avatud
E-R 8.00-16.30**

**Reklaamisoviid:
reklaam@le.ee**

**Kuulutused,
teated:
le@le.ee**

**Üldinfo:
info@le.ee**

**Kas nägid või kuulsid
midagi huvitavat?**

Saada vihje veebis www.le.ee
või meiliaadressil info@le.ee.

**Siin võiks
olla teie
reklaam!**

**Võtke ühendust
reklaam@le.ee.**

Läänemaa toidupank
kogub toitu puudust
kannatavate
leibkondade toetuseks
Haapsalus ja
Läänemaal.

Et toiduabi saada, võta
ühendust kohaliku
omavalitsuse
sotsiaaltöötajaga.
Aitame koos!

Tel 5355 4330

KAKURO NIPID JA TRIKID

Kakuro lahendamist tasub alustada kohast, kuhu saab numbrid kirjutada n-õ kindla peale, ilma oletamata.

Selliste kohtade otsimisel on abi järgmistest summade teadmisest. Numbrid ei pruugi olla muidugi alpool toodud järjekorras, kuid vähemalt on teada, et need on siiski kindlalt need numbrid.

Esimesena on toodud summa, teiseks seda moodustavad arvud. Summad on rühmitatud ruutude arvu järgi.

Kaks ruutu

3 = 1 + 2
4 = 1 + 3
16 = 7 + 9
17 = 8 + 9

Kolm ruutu

6 = 1 + 2 + 3
7 = 1 + 2 + 4
23 = 6 + 8 + 9
24 = 7 + 8 + 9

Neli ruutu

10 = 1 + 2 + 3 + 4
11 = 1 + 2 + 3 + 5
29 = 5 + 7 + 8 + 9
30 = 6 + 7 + 8 + 9

Viis ruutu

15 = 1 + 2 + 3 + 4 + 5
16 = 1 + 2 + 3 + 4 + 6
34 = 4 + 6 + 7 + 8 + 9
35 = 5 + 6 + 7 + 8 + 9

Summade kasutamine

Ülaltoodud summasid saab kasutada igasugu pikkusega ruutude ridade ja veergude täitmisel ning kõiksuguste summade puhul. Mõned näited:

- kahe ruuduga rea, mille summa on 3 ja kahe ruuduga veeru, mille summa on 4, ristumiskohta sobib ainukesena number 1.
- kahe ruuduga rea, mille summa on 16, ja kahe ruuduga veeru, mille summa on 17, ristumiskohta sobib ainukesena number 9.

Kolme ruuduga rida, mille summa on 6, ristub kahe ruuduga pikkuse veeruga, mille summa on 12. Ristumiskohta võime kirjutada julgelt numbriga 3, sest muud ei rahulda tingimusi. Rea ülejäänud ruudud on siis vastavalt 1 ja 2 ning veeru üle jääv ruut 9.

Nelja ruuduga rea summa on 13 ja see ristub kahe ruuduga pikkuse veeruga, mille summa on 16, ehk veeru arvud on 7 ja 9. Sellisel puhul on ristumiskohtas kindlasti arv 7 ja ülejäänud rea arvud 1, 2 ja 3.

Viie ruuduga rea summa on 18 ja see ristub kahe ruuduga pikkuse veeruga, mille summa on 17. Et viimase summa moodustavad arvud 8 ja 9, võime ristumiskohta kirjutada julgelt numbriga 8. Ülejäänud neli ruutu reas on siis 1, 2, 3 ja 4.

Puuduva numbriga kasutamine

Arvude 1 kuni 9 summa on 45. Arve on kakuros kokku üheksa. Seega leidub üheksa ruuduga reas või veerus iga arvu üks kord.

Seda teadmist saab kasutada puhul, kui on antud kaheksa ruutu ja nende summa. Seda summat arvust 45 lahutades saame teada, milline number on selles reas või veerus kindlasti puudu. Näiteks kui summa on 36, saame, et 45 - 36 = 9, ehk reast või veerust on puudu number 9.

Kui on antud seitse ruutu, annab 45 ja arvude summa vahe viihte, millised numbrid puudu võiks olla. Kui seitsme ruudu summa on 41, siis on puuduolevate arvude summa 4, ehk selles reas ei ole numbreid 1 ja 3.

Kui seitsme ruuduga rea summa on näiteks 37, on puuduolevate arvude summa 8, ehk puudu on üks järgnevaist paaridest: 1 + 7, 2 + 6, 3 + 5. Kui ristuvatest veergudest on ritta näiteks juba tulnud arvud 1 ja 2, ei saa nende paarilised 7 ja 6 enam puududa ning võib järeldada, et puudu on kindlalt 3 ja 5.

Lääne Elu

HOOLI RASKUSTESSE SATTUNUD PEREDEST!

Läänemaa Abikassa ootab heade inimeste ja organisatsioonide annetusi, et toetada raskustesse sattunud peresid Läänemaal.

Annetusi saab teha MTÜ Läänemaa Abikassa kontole
EE592200221046665398, Swedbank AS.

Teave veebis www.abikassa.ee.

E-post laanemaa.abikassa@gmail.com.

Suvetuultega läksid sa teele,
ilus mälestus sinust jääb meelde...

Leiname ja jääme meenutama
VELLO SILDET
ning avaldame kaastunnet
omastele.

Klassikaaslased
Martna kooli päevi

Ükski inimene ei kao jäädavalt.
Ta elab edasi neis, kes teda
armastasid. Südamlik kaastunne
Aitale, Reelile, Algile, Siirile
perekondadega kalli
VELLO SILDE
kaotuse puhul.
Kalli, Johannes, Mati, Ruth

Meie siiras kaastunne
Aitale lastega kalli
VELLO SILDE
surma puhul.
Alja ja Heino

Päev õhtule laskus...
ja lõppes elurada...
Mälestame onu
ARNOT
ja avaldame sügavat kaastunnet
Helju Paile kalli abikaasa ning
Leale ja Helile peredega kalli
isa, vanaisa ja vanavanaisa
kaotuse puhul.
Harri, Li, Ahto, Katrin, Vivian,
Ivar ja Merlin peredega

Saab igaüks meist kingituseks aja,
ta kestvust keegi meist ei tea.
Südamlik kaastunne
naabriperele armsa abikaasa,
isa ja vanaisa
VELLO SILDE
lahkumise puhul.
Perekond Riisalu

Avaldan siirast kaastunnet
sõbranna Aitale, lastele ja laste-
lastele armsa mehe,
isa ja vanaisa
VELLO SILDE
21.11.1955-5.8.2025
ootamatu lahkumise puhul.
Sõbranna Maire oma perega

Avaldame sügavat kaastunnet
tütardele ja nende peredele
kalli ema ja vanaema
SIRJE OSTRA
lahkumise puhul.
Tiina ja Marek

Südamlik kaastunne Heljule
abikaasa, Lea ja Heli peredele
isa ja vanaisa, kalli
ARNOLD PAI
kaotuse puhul.
Olga, Mare, Andres, Tanel
ja Siim peredega

Avaldame sügavat kaastunnet
perele ja lähedastele
JAAN SIMSI
kaotuse puhul.
Sõbrad rannakalurite seltsi
Topu MTÜst

Avaldan siirast kaastunnet
Aitale perega kalli
VELLO SILDE
lahkumise puhul.
Jaani

Kallid Marianne ja Andres
peredega!
Sügav kaastunne teile
kalli ema, ämma, vanaema
LEIDA HEINA
kaotuse puhul.
Rätsepa vanad ja noored

Mälestame head sõpra
ja teekaaslast
ELDUR LEPIKUT
ja avaldame kaastunnet
lähedastele.
Andres ja Aso

Südamlik kaastunne
Siimule perega kalli
JAAN SIMSI
kaotuse puhul.
Lena ja Illar

Tuul puude ladvus
tasa kiigub,
me vaikes leinas
langetame pea...

BÜROO AVATUD E-R 10-15
KALMISTU TN 3A, HAAPSALU
**TEL 58 503 340 (kontor),
5846 1111**
www.hingeviul.ee
info@hingeviul.ee

Matusekorraldus Haapsalus ja Läänemaal,
matuseteenused ja -tarbed,
tuhastamine, haua- ja urnimatused,
lahkunu transport surnukuuri
(24/7 tel 58 007 504)

Teostame hauaplatside renoveerimis- ja
hooldustööd Haapsalus ning Läänemaal.
Müüme hauakive ja -piirdematerjale.
Hinnapakkumine ja info:
hingeviul@gmail.com / 58 503 340

Reakuulutus (iga avaldamine): rida 2,10 (ühes reas 33 tähemärki koos tühikutega), arvestus käib täisridade kaupa; töötisimiskulutus 3.- iga avaldamine. Püsikulutuse soovist kirjuta le@le.ee.

Teated: rida 3,20 (ühes reas 33 tähemärki koos tühikutega), arvestus käib täisridade kaupa. Raam ja paks kiri paberlehes lisavad igaüks hinnale 5 eurot.

Rubriik „Kuhu minna“: rida 1,70 (ühes reas 33 tähemärki koos tühikutega), arvestus käib täisridade kaupa. E-post le@le.ee. Leinakuulutus, matuseteade, tänu ja õnnitlus – väike 27.-, suur 53.- (erisik); väike 33.-, suur 63.- (firma).

JUHAN HEPNER

Palivere mees leidis hiigelsuuri kukeseeni

Üle veerandsaja aasta seenel käinud Palivere elanik Arvi Pukk leidis neljapäeva hommikul metsast seeneringi, kust korjas poolteist kilo kukeseeni.

Suuremate eksemplaride kübara läbimõõt oli kümme sentimeetrit. „Suured latakad. Pisemaid oli ka sekka,” ütles Pukk. Seeneringi leidis ta rabaäärsest segametsast. Sealt ühe ja sama tamme alt on ta ennegi ühe ringi pealt hiigelsaaki saanud. „Kilo kindlasti,” ütles Pukk. Neljapäevane korje kaalus üle poolteise kilo puhastatuna.

Esimesed kukeseened korjas Pukk sel suvel 28. juunil. „Pisikese karbitäie suure otsimisega. Sõrmeotsasuurus,” ütles Pukk.

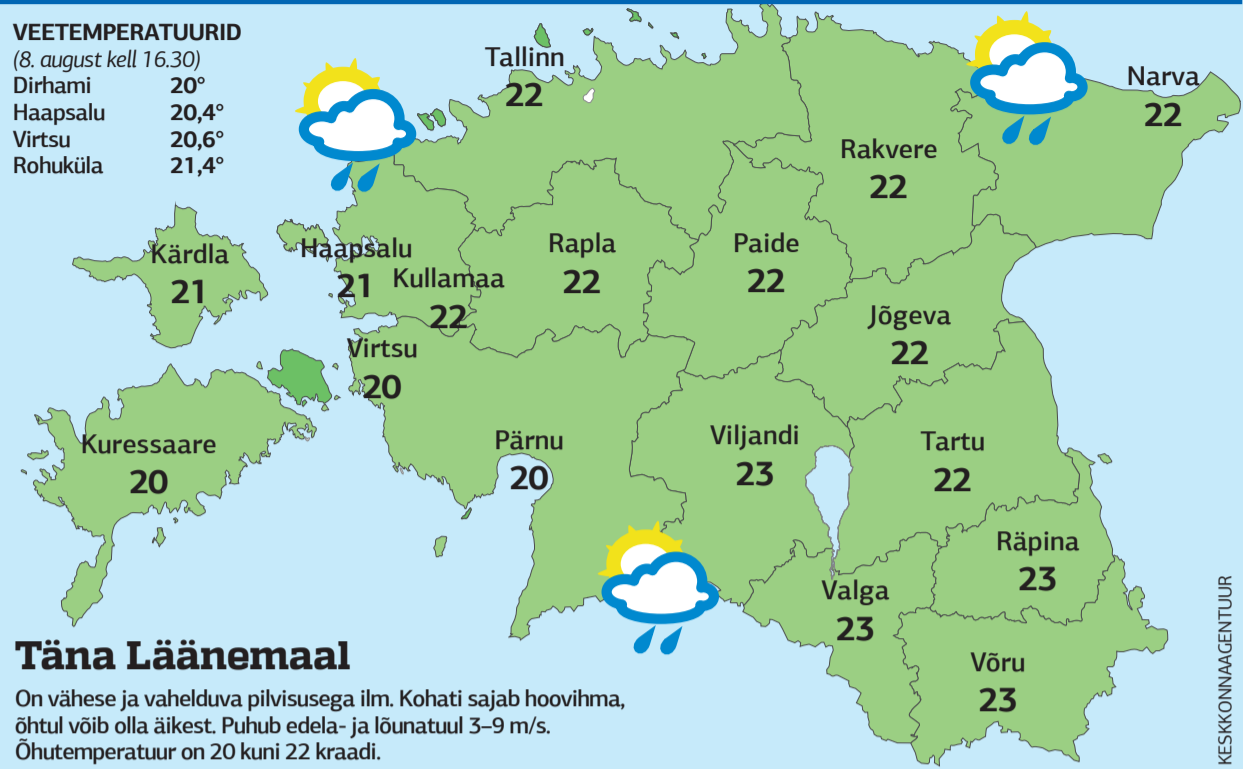
Pukil läheb seenelisenä 26. aasta ja metsas käib ta viis päeva nädalas.

Harilik kukeseen ehk kantarell kasvab okas- ja segametsas ning tema kübara läbimõõt võib ulatuda tosina sentimeetrini. **KAIE ILVES**

ILM

VEETEMPERatuurID

(8. august kell 16.30)
 Dirhami 20°
 Haapsalu 20,4°
 Virtsu 20,6°
 Rohuküla 21,4°

Täna Läänemaal

On vähese ja vahelduva pilvisusega ilm. Kohati sajab hoovihma, õhtul võib olla äikest. Puhub edela- ja lõunatuul 3–9 m/s. Õhutemperatuur on 20 kuni 22 kraadi.

Pühapäev

läänetuul
3–8 m/s

öö päev

11°...21°

Esmaspäev

loodetuul
5–10 (14) m/s

11°...20°

Teisipäev

loodetuul
3–8 (12) m/s

12°...19°

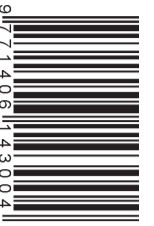
Kolmapäev

loodetuul
2–6 m/s

11°...21°

KESKKONNAAGENTUUR

VAATA KA
WWW.LE.EE

REINPAUL

OSTAME KASVAVAT ja LADUSTATUD VÕSA

Raiume võsast puhtaks kraavid, tee- ja põlluääred, lepikud, haavikud jne.

Info tel 5593 3899, kaido@reinpaul.ee
www.reinpaul.ee

Vajad uut vihmaveerenni või katuselt lumetõkked puudu?

- Katuseredelid
- Lumetõkked
- Vihmaveerennide paigaldus
- Käiguteed ja platvormid

527 1059
info@vihmaveerennid.ee
vihmaveerennid.ee

VIHMAVEERENNID
Liitevabad rennid kuni 50m

Jälgige Lääne Elu ka Facebookis!

Juba üle 11 000 jälgijat!

f

Siin võiks olla teie reklaam!

Võtke ühendust reklaam@le.ee.

SOOJUSTAME HOONETE SEINAD JA PÖÖNINGUD PUISTEVILLAGA

Objektiga tutvumine tasuta.

5044041
info@puistemees.ee
puistemees.ee

PUISTEMEES

ISOVER

METSAS EI KUULE SU KARJUMIST KEEGI

HELGI SALLO
KATRIN KARISMA
ANNE VEESAAR

14.08 kell 19:00
Haapsalu promenaadi tantsulava
Piletid müügil Piletilevis, Piletimaailmas ja kohapeal.

Tartu Kontsertkorraldus esitleb:

MARK KNOPFLER
JIMMY PAGE
TOMMY EMMANUEL
CHET ATKINS
JIMI HENDRIX
ERIC CLAPTON
DJANGO REINHARDT

Paul Neitsov
KITARRI-LEGENDID

Topauto
13.08 kl 20 Noarootsi Teatrigaraaž
www.kontsertkorraldus.ee | info 5059625

Sügiseks linna tagasi?

Ärge unustage lehte endaga kaasa suunata!

Helistage 473 7222 või kirjutage le@le.ee.

Riste Sofie Käär/Elo Valner

NÄLG

14. augustil kell 19.00
Haapsalu Kultuurikeskuses

VON KRAHL

Kinnisvarajutud tassi kohvi ja koogiga!

Tule küsi kinnisvaraalast nõu, räägime mis kinnisvaraturul toimub!

Helista või kirjuta mulle ja lepime aja kokku! Kohvi ja kook on minu poolt!

KARJAKINNISVARA

Annely Sermat
+372 513 5163
annely@karjak.ee